

# Storasyster

”

**Jag tyckte att det var obehagligt, speciellt eftersom jag träffade honom i skolan varje dag. Han skickade nakenbilder till mig, och pressade mig till att skicka tillbaka. Han skrev även obehagliga meddelanden som fick mig att känna mig osäker i skolan. Jag visste att det var fel, och hade en dålig magkänsla om det. När jag fick reda på att han visat bilderna för sina kompisar ville jag bara gräva ner mig. Varje dag, varje lektion i 3 års tid kände jag mig utstirrad. Det kändes hopplöst och jag visste inte vad jag skulle göra. Det verkade som att alla runtomkring mig upplevde samma sak så jag stod bara ut och antog att det var normalt.**

Storasystemrapporten 2024

Våldet som vardag – en rapport om utsatthet online

Fokus: Sexuellt våld online

Producerad av Storasyster 2024

Copyright © Storasyster 2024

Rapportförfattare: Sofie Karlsson

Grafisk formgivning: Ca/Bom och

Andrea Ivares Berglind, Storasyster

Storasyster

Hesselmans Torg 5

131 54 Stockholm

[storasyster.org](https://storasyster.org)

**90** SVENSK  
KONTO INSAMLINGS  
KONTROLL

# STORASYSTERRAPPORTEN 2024

VÅLDET SOM VARDAG – EN RAPPORT OM UTSATTHET ONLINE

FOKUS: SEXUELLT VÅLD ONLINE

# Innehåll

OM STORASYSTER .....	6
TACK .....	7
SAMMANFATTNING .....	8
INLEDANDE ORD .....	9
BAKGRUND .....	10
SYFTE OCH BEGREPP .....	10
SAMHÄLLSPROBLEMET SEXUELLT VÅLD .....	10
SEXUELLT VÅLD ONLINE OCH LAGSTIFTNINGEN .....	10
KONSEKVENSER FÖR UTSATTA .....	12
SÄRSKILDA KONSEKVENSER AV UTSATTHET ONLINE .....	12
PORR: ETT FÖRSÖK TILL MASKERING AV SEKKÖP/DOKUMENTERADE SEXUELLA ÖVERGREPP .....	14
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT .....	16
ÖVERGRIPANDE FRÅGESTÄLLNINGAR .....	16
METOD .....	16
MARKNADSUNDERSÖKNING I SAMARBETE MED VERIAN .....	16
ENKÄT RIKTAD MOT MÅLGRUPPEN .....	17
RESULTAT .....	20
AVSNITT 1: ALLMÄNHETENS KUNSKAP OM- OCH ATTITYDER	
KRING SEXUELLT VÅLD ONLINE .....	20
MER ÄN VAR TIONDE MAN I ÅLDERN 30-49 TROR ATT DET ÄR OKEJ ATT SKICKADICK-PIGS UTAN SAMTYCKE .....	20
LÅG KUNSKAP OCH HÖG OSÄKERHET OM VÅLDTÅKTER ONLINE .....	20
45% AV RESPONDENTERNA ÄR OSÄKRA ELLER SVARAR FEL ANGÅENDE KONSTANT SAMTYCKE .....	20
FEM GÅNGER FLER SKULDBELÄGGER OFFRET NÄR DET SEXUELLA VÅLDET SKER ONLINE .....	22
VÅLDET ONLINE NORMALISERAS - SÄRSKILT AV MÄNNEN .....	23
DUBBELT SÅ MÅNGA SER SEXUELLT VÅLD OFFLINE SOM NÅGOT BROTTLIGT JÄMFÖRT MED SEXUELLT VÅLD ONLINE .....	23
UTSATTA FÖR SEXUELLT VÅLD ONLINE ÄR MINDRE TROLIGA ATT SES SOM I BEHOV AV STÖD .....	24
BETYDANDE SKILLNADER MELLAN BÅDE KUNSKAP OM- OCH ATTITYDER KRING SEXUELLT VÅLD OFFLINE KONTRA ONLINE .....	24

SKILLNADER I KUNSKAP OCH ATTITYD MELLAN MÄN OCH KVINNOR .....	25
GEOGRAFISK SPRIDNING .....	25
BARNPERSPEKTIV .....	25
AVSNITT 2: TANKAR, KÄNSLOR OCH MÅENDE KOPPLAT	
TILL SEXUELLA ÖVERGREPP ONLINE.....	28
ILSKA, RÄDSLÅ OCH SKAM ÄR FRAMTRÄDANDE KÄNSLOR HOS UTSATTA .....	28
PSYKISK OHÄLSA OCH SUICID .....	29
VÄLDET SOM VARDAG .....	31
BEGRÄNSAT LIVSUTRYMME OCH ANPASSNING.....	33
SVÅRT ATT IDENTIFIERA HÄNDELSER ONLINE SOM VÅLD, SÄRSKILT NÄR DET SKER I ENS RELATION .....	35
VARFÖR POLISANMÅLS INTE SEXUALBROTT ONLINE?.....	37
FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG .....	40
REFERENSER .....	44



# Om Storasyster

Storasyster är med våra 140 volontärer Sveriges största stödorganisation för den som utsatts för sexuella övergrepp. Vi har årligen omkring 6 000 stödsamtal med personer som annars inte skulle haft någon att vända sig till. Vi erbjuder stöd till alla oavsett könsidentitet från 13 år och uppåt som utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Vi erbjuder även stöd till anhöriga till den som utsatts.

Vi erbjuder stöd genom:

- Mejl- och chattjour
- Onlinesystrar/onlinebröder (stödperson online)
- Juridisk rådgivning
- Stöd vid polisanmälan
- Samtalsmottagning med stöd, rådgivning och traumabearbetande samtal
- Samtalsgrupper för utsatta och föräldrar till utsatta barn.

Storasyster har hela Sverige som upptagningsområde och arbetar aktivt för att motverka sexuellt våld. Vi arbetar även förebyggande och kunskapshöjande i form av föreläsningar, utbildningar och publicering av rapporter. Storasyster är dessutom aktiva i samhällsdebatten om sexuellt våld. Vi är en auktoritet på området med ledande expertis och datainsamling kring sexuella övergrepp. Storasysters kunskapshöjande arbete syftar till att öka medvetenheten om- och minska förekomsten av sexuellt våld i samhället.

Storasyster grundades 2012 och drevs under två år helt på ideell basis. Idag har vi tretton anställda på vårt kansli i Stockholm.

Vi får stöd från bl.a. Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Stockholms stad och Region Stockholm.

Storasyster tilldelades Kvinnofridspriset 2019 av Operation Kvinnofrid, Stockholms stads Trygghetspris 2020, Arvsfondens Guldkorn 2020, Unizons Idépris 2021 och Child10 Awarded Member 2022.

Storasyster har 90-konto och står under Svensk Insamlingskontrolls tillsyn. Storasyster är även medlemmar i Giva Sverige och innehar märkningen Tryggt givande.



# Tack

Tack till alla Er som deltagit i rapportens marknadsundersökning och enkät. Utan Er hade vi inte kunnat skriva Storasystemrapporten 2024.

Tack till Verian (tidigare Sifo) för gott samarbete.

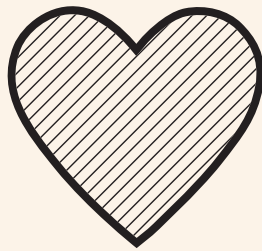
Tack till Vega advokater för Er ovärderliga juridiska kunskap som Ni så frikostigt delat med Er av under arbetets gång.

Tack till Skandia och stiftelsen Idéer för livet för det stipendium som vi mottagit för denna rapport.

Rapportförfattaren vill även rikta ett stort tack till sina kollegor på Storasyster som med kunskap och engagemang bidragit till rapporten. Tack till Cecilia Bødker Pedersen (generalsekreterare), Gabriella Riddez (operativ chef), Ulrika Stenhamre (psykolog), Vilda Andréé (volontärsamordnare), Åsa Hultman (insamlingsansvarig) och Andrea Ivares Berglind (kommunikatör).

**Sofie Karlsson**

Sakkunig



# Sammanfattning

I vår verksamhet möter vi utsatta för olika former av sexuellt våld. En form av utsatthet som vi ser ökar i samhället och som omges av såväl kunskapsbrist som skadliga attityder är sexuellt våld online. Därför har vi i år 2024 valt att fokusera vår årliga rapport på just utsatthet online. Storasyster arbetar mot visionen om ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld och rapporten är en del av vårt kunskapshöjande och opinionsbildande arbete för att nå dit. Rapporten är således ett medel för att på sikt förbättra situationen för vår målgrupp och minska det sexuella våldet i samhället.

Vi har under våren 2024 samlat in både kvantitativ och kvalitativ data genom en marknadsundersökning i samarbete med Verian (tidigare Sifo), och en enkätundersökning riktad mot målgruppen. I marknadsundersökningen deltog **1 052 respondenter** och via enkäten samlade vi in **1 378 röster** om sexuellt våld online. I marknadsundersökningen deltog kvinnor och män mellan 18-67 år. I enkäten deltog tjejer/kvinnor, killar/män och icke-binära från 13 år. Marknadsundersökningen och enkäten har haft samma indelning av åldersgrupper, bortsett från att personer över 67 år kunnat besvara enkäten. Att marknadsundersökningen och enkäten hade samma indelning av åldersgrupper har underlättat vid analys kopplat till variabeln ålder.

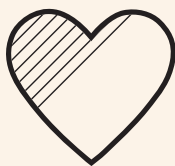
Resultatet från marknadsundersökningen visar att allmänheten har en större kunskapsbrist och osäkerhet gällande sexuellt våld som sker online jämfört med sexuellt våld som sker offline. Resultatet visar även att allmänheten har normaliserande attityder och i större utsträckning skuldbelägger offer vid sexuellt våld online. Exempelvis visar undersökningen:

- Kunskapsbrist- och osäkerhet kring våldtäkter online
- Att fem gånger fler skuldbelägger offret när det sexuella våldet sker online
- Att utsatta för sexuellt våld online inte ses som i behov av stöd i samma utsträckning som utsatta för sexuellt våld offline

Resultatet från enkäten visar de allvarliga och ibland långtgående konsekvenser som sexuellt våld online har för utsatta. Dessa innefattar bland annat omfattande psykisk ohälsa och begränsat livsutrymme.

Slutligen kommer rapporten presentera förbättringsförslag utifrån fyra kategorier:

1. Kunskapshöjande och attitydförändrande insatser riktade till allmänheten
2. Kunskapshöjande arbete inom rättsväsende
3. Stärkt sexualbrottlagstiftning
4. Vårdens möjligheter att identifiera och bemöta sexuellt våld





# Inledande ord

Storasyster väljer varje år en särskild aspekt av sexuellt våld att fokusera på och djupdyka i. Tidigare år har vi undersökt sexualitet efter utsatthet, psykisk ohälsa och suicid efter utsatthet, utsattas erfarenheter av kontakt med det svenska rättsväsendet samt att vara anhörig till en person som utsatts för sexuellt våld. Sexuellt våld online har varit ett möjligt tema under ett antal år, men det har på ett sätt känts som att vi är lite sena på bollen. Internet är inget nytt. Samtidigt ser vi att det fortfarande saknas en förståelse för att livet på internet är lika verkligt som livet utanför, och att sexuell utsatthet på nätet kan få lika allvarliga konsekvenser och vara ett lika allvarligt övergrepp som utsatthet utanför internet.

Olika typer av sexualbrott på nätet har såklart olika konsekvenser. Många kvinnor vittnar om hur deras synlighet i sociala medier medför oönskade sexuellt kränkande meddelanden, ofredanden i form av oombedda dickpics, eller rena hot eller trakasserier med sexuellt innehåll. Detta leder i värsta fall till att kvinnor avstår från att synas eller uttrycka sig publikt. Vi hör även kvinnor berätta om hur de undviker dejtingappar då de blivit en form av jaktmark för män som vill trakassera kvinnor sexuellt. Detta bidrar till att kvinnors och flickors handlings- och livsutrymme begränsas. I förlängningen blir detta ett demokratiproblem då kvinnor och flickor avstår från att uttrycka sig och synas i till exempel sociala medier.

Många utsatta har svårt att identifiera det sexuella våldet som just våld, och vi ser att detta ofta är ännu svårare när våldet sker online. Att bli utsatt för en våldtäkt när du inte befinner dig i samma fysiska rum som förövaren kan göra det svårt att inse att det är en våldtäkt du blivit utsatt för. Detta försvårar bearbetningen av våldtäkten, vilket kan leda till konsekvenser och symptom som hade kunnat undvikas om kunskapen och medvetenheten kring sexuellt våld online varit större. Sexuellt våld online som innefattar tvång att dela sexuella bilder eller filmer medför även aspekten att övergreppet aldrig tar slut, då materialet kan spridas när som helst och till vem som helst.

Storasyster arbetar för visionen om ett jämställt samhälle fritt från sexuellt våld. Denna vision innefattar självfallet även kvinnors och flickors digitala liv. Ett första steg för att nå vår vision är en kunskaps- och medvetandehöjning när det gäller sexuellt våld online, och denna rapport är förhoppningsvis en viktig pusselbit i det arbetet.



**Cecilia Bødker Pedersen**

Generalsekreterare

# Bakgrund

## Syfte och begrepp

Syftet med rapporten är att belysa den allmänna kunskapsbrist som finns om sexuellt våld online och påvisa skillnader i attityder gällande sexuellt våld online jämfört med sexuellt våld offline.

Utifrån detta syfte har vi valt att göra en distinktion mellan sexuellt våld online och sexuellt våld offline. **Sexuellt våld offline** beskriver det sexuella våld som sker när förövare och utsatt befinner sig på samma plats samtidigt, även kallat i samma rum i realtid. **Sexuellt våld online** är kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken som sker online, det vill säga via en mobiltelefon, surfplatta eller dator.

## Bakgrund

### SAMHÄLLSPROBLEMET SEXUELLT VÅLD

Sexuellt våld innefattar alla typer av kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Att tvinga någon att delta i, utföra eller bevittna sexuella handlingar mot sin vilja är sexuellt våld. Det kan ske genom exempelvis sexuella trakasserier eller kränkningar, spridning av sexualiserat material, tvång till sexuella handlingar, ofrivillig beröring och/eller våldtäkt.

Under 2023 anmäldes 24 278 sexualbrott, varav 9 476 rubricerades som våldtäkt (inklusive oaktam våldtäkt).<sup>1</sup> Våldtäkt utgjorde tillsammans med sexuellt ofredande cirka 80% av de totala anmälningarna av sexualbrott.<sup>2</sup>

Sexuellt våld är ett jämställdhetsproblem. Majoriteten av de som utsätts är män och killar.<sup>3</sup> Majoriteten av de som utsätts är tjejer och kvinnor. Exempelvis

var 93% av de anmälda våldtäkterna och 89% av de anmälda sexuella ofredanden 2022 brott mot en kvinna eller tjej.<sup>4</sup> Dessutom visar den senaste Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) bland annat:

- **Var fjärde kvinna** har blivit utsatt för **sexualbrott**
- Var fjärde kvinna känner **stark** oro för att bli våldtagen
- Kvinnor uppger **betydligt högre** utsatthet för sexualbrott än män
- Antalet kvinnor som uppger utsatthet för sexualbrott har **ökat igen**<sup>5</sup>

Mäns och killars våld mot kvinnor och flickor är ett av våra allvarligaste och mest akuta samhällsproblem. Våldet har stora konsekvenser för de utsattas liv och mående. Det har också stora konsekvenser för samhälls-ekonomi. Enligt en uppskattning av European Institute for Gender Equality kostar mäns våld mot kvinnor det svenska samhället 87 miljarder kronor årligen.<sup>6</sup>

### SEXUELLT VÅLD ONLINE OCH LAGSTIFTNINGEN

Sexuellt våld online är kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken som sker online, det vill säga via en mobiltelefon, surfplatta eller dator. Det sexuella våldet online kan ske på olika plattformar som exempelvis sociala medier, chattforum-/appar och/eller gamingsajter.

Exempel på sexuellt våld online:

- Oönskade dick-pics eller nakenbilder
- Oönskade sexuella meddelanden eller kommentarer online
- Hot, press eller tvång om nakenbilder eller sexuell posering via chatt, sms eller sociala medier
- Spridning av nakenbilder utan samtycke, sexualiserade bilder, videor eller lives mot ersättning\*

<sup>1</sup> BRÅ (2024)

<sup>2</sup> Ibid

<sup>3</sup> BRÅ (2023)

<sup>4</sup> Ibid

<sup>5</sup> BRÅ (2023), NTU 2022

<sup>6</sup> European Institute for Gender Equality (hämtad: 2024-01-05)

\* Ersättning behöver inte vara pengar utan kan exempelvis vara fusk i spel, tobak- eller nikotin-produkter, narkotika, alkohol, resor, smycken, etc.

Sexualbrott som kan ske offline kan även ske online. Sexuellt ofredande, sexuella övergrepp och våldtäkt är exempel på sexualbrott som kan ske såväl offline som online.

Det finns inga särskilda lagar för sexualbrott online utan det är ordinarie sexualbrottslagstiftning som kan tillämpas även i fall där våldet skett online. Uppsala tingsrätt och Svea hovrätt har exempelvis resonerat kring allmänna utgångspunkter för sexualbrott online (med särskilt fokus på våldtäkt, våldtäkt mot barn och sexuella övergrepp mot barn) såhär:

”Med stöd av detta förarbetsuttalande, och då lagtexten helt klart ger utrymme för en sådan tolkning, anser hovrätten att både 6 kap. 1 och 4 §§ brottsbalken ska tillämpas på så sätt att våldtäkt respektive våldtäkt mot barn kan ske utan att gärningsmannen och offret befinner sig på samma plats, om den sexuella handlingen vid en samlad bedömning är att jämställa med samlag i kränkings hänseende.” – Svea hovrätt, dom B 11734-17, s.26

”Högsta domstolen har i rättfallet NJA 2015 s 501 slagit fast att den som via internet

förmår ett barn att utföra en sexuell handling på sig själv genomför en sexuell handling med barnet på det sätt som är straffbart enligt bestämmelserna om sexuella övergrepp mot barn även när gärningsmannen och barnet befinner sig på olika platser. Det har därefter i flera hovrättsavgöranden bekräftats att det inte står i strid med legalitetsprincipen att döma någon för sexuellt övergrepp mot barn när gärningsmannen via internet har förmått målsägandena att företa sexuella handlingar på sig själva inför gärningsmannen via livesändning i webbkamera, eller när barnet har dokumenterat de sexuella handlingarna med bilder eller filmer som skickats till gärningsmannen inom ramen för en pågående konversation. Genom den praxis som redogjorts för ovan har rättstillämpningen ändrats så att sexualbrott inte längre är att anse som s.k. egenhändiga brott, alltså brott som gärningsmannen personligen utför direkt på målsäganden.” – Uppsala tingsrätt, dom B 3216-16, s.23-24

”Bestämmelsen om våldtäkt har som nämnts en delvis annan utformning än bestämmelsen om våldtäkt mot barn. Termen sexuell handling förekommer dock i båda lagrummen. I ljuset av de uttalanden som Högsta domstolen har gjort i NJA 2015, s.501 anser hovrätten att den s.k legalitetsprincipen inte heller hindrar att våldtäkt enligt 6 kap 1 § första stycket brottsbalken kan begås utan att gärningsmannen och målsäganden fysiskt befinner sig på samma plats” – Svea hovrätt, dom B 11734-17, s.16

I NJA 2015, S.501 prövade Högsta domstolen om en handling bestående i att en man hade förmått ett barn att smeka sina bröst och onanera inför honom utgjorde ett straffbart handlande enligt bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn. Målet har blivit vägledande då Högsta domstolen uttryckte att det finns lagrum att döma gärningspersoner som begår sexualbrott på distans.

Sammanfattningsvis visar rättens resonemang att det är fullt möjligt att inom rådande lagstiftning döma en eller flera gärningspersoner för sexualbrott online, både mot barn och vuxna. Precis som i fall av sexualbrott offline är det kränkningens allvar och omständigheterna kring det anmälda brottet som rätten tar hänsyn till i sin bedömning. Det finns dock utrymme för förbättring av sexualbrottslagstiftningen, bland annat när det gäller sexualbrott online. Exempelvis innefattas i nuläget inte sexköp och koppleri på distans, men 2023 kom det ett lagförslag om detta som kan träda i kraft 2025.<sup>7</sup>

I samma statliga utredning föreslås att skyddet för barn i åldern 15-17 år bör stärkas med hänsyn till sårbarhet, förmåga att värna sin sexuella integritet och maktförhållande mellan parterna. Dock utesluts fall där barn i åldern 15-17 år fått ersättning mot sexuella handlingar.

Ersättning mot en sexuell handling och frivillighet går inte ihop. Det går inte att köpa samtycke.

Vi vet också att riskfaktorer för kommersiell sexuell exploatering av barn är:

- Psykisk ohälsa
- Socioekonomisk utsatthet och utanförskap
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Bristande stöd från vuxna
- Tidigare utsatthet för sexuella övergrepp<sup>8</sup>

Faktorer som alla försvårar att värna sin sexuella integritet och som borde utgöra omständigheter för att brottet ska aktualiseras inom 6 kap. 4 § brottsbalken.

#### **KONSEKVENSER FÖR UTSATTA**

Utsatthet för sexuellt våld leder inte sällan till psykisk ohälsa i form av exempelvis oro, rädsla, nedstämdhet, depression och sexualitetsproblematik. Det är mycket vanligt med skuld- och skamkänslor, vilket många gånger bidrar till att den utsatta inte berättar om sina erfarenheter. Det sexuella våldet får stora konsekvenser för den utsattas liv och mående och den psykiska ohälsan hos vår målgrupp är i många fall allvarlig. 2019 publicerade Storasyster en rapport som baserades på en enkätstudie med 5211 respondenter som alla hade utsatts för sexuellt våld.<sup>9</sup> Respondenterna fick bland annat svara på frågor om sitt psykiska mående efter att ha utsatts. Resultatet visade att 32% hade haft suicidtankar till följd av utsatthet för sexuellt våld och 16% hade gjort suicidförsök. Sexuellt våld kan även leda till fysiska besvär och sjukdomar som exempelvis huvudvärk, IBS, kronisk smärta och gynekologiska besvär.<sup>10</sup>

#### **SÄRSKILDA KONSEKVENSER AV UTSATTHET ONLINE**

Olika former av sexuellt våld kan ha något olika konsekvenser. I den här rapporten fokuserar vi på sexuellt våld online och vill därför lyfta

<sup>7</sup> SOU 2023:80

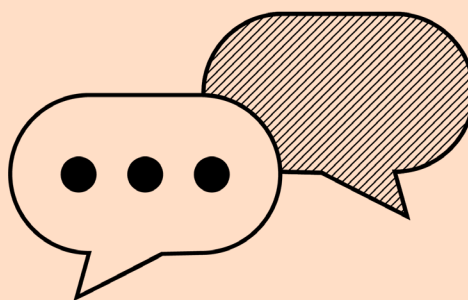
<sup>8</sup> OKSE (2022)

<sup>9</sup> Storasyster (2020)

<sup>10</sup> NCK (2024)

särskilda konsekvenser av just utsatthet online.

I en studie av forskare vid Göteborg universitet och Marie Cederschiöld högskola om internetrelaterade sexualbrott undersöktes hur unga personer som utsatts för övergrepp själva beskrev övergreppen, och hur dessa hade påverkat dem. Deltagarna beskrev att övergreppen hade haft en oerhört stor negativ påverkan på deras hälsa och mående. De hade bland annat utvecklat depression, ångest och självmordsbenägenhet. De hade även haft svårigheter att klara skolan och svårigheter att lita på andra. Övergreppen hade också påverkat deras syn på sig själva, och hur de såg på sin egen kropp och sexualitet.



Dessutom visade sig några omständigheter kring övergreppen online vara extra försvårande:

- Ökade känslor av skuld och skam eftersom barnen tvingats ta en aktiv roll i övergreppet då förövaren inte befunnit sig fysiskt på samma plats.
- En långvarig rädsla och ständig beredskap på att bilder från övergreppen skulle kunna få spridning.<sup>11</sup>

Dessa insikter delas även i en kanadensisk forskningsartikel som belyser den rädsla utsatta har för att sexualiserat material och dokumenterade övergrepp ska spridas.<sup>12</sup> Den belyser även hur sexuellt våld online har normaliserats och legitimerats i västvärlden.<sup>13</sup> Fallstudien som artikeln är baserad på fokuserar på tre fall av sexuellt våld online där den utsatta vuxna dog i suicid.<sup>14</sup>

Gällande barn- och ungas utsatthet online har tidigare forskning visat att dokumentation i form av fotografering och filmning av sexuella övergrepp påverkar den psykiska hälsan negativt.<sup>15</sup> Även spridning av sexualiserat material har påvisats öka den psykiska ohälsan ytterligare hos barn/unga.<sup>16</sup>

<sup>11</sup> Joleby et al. (2020)

<sup>12</sup> Dodge (2016)

<sup>13</sup> Ibid

<sup>14</sup> Ibid

<sup>15</sup> Jonsson & Svedin (2017)

<sup>16</sup> Ibid

I en studie som fokuserar på socialtjänstens möjligheter att hjälpa barn utsatta för sexuellt våld belyses särskilda svårigheter när utsattheten skett online och dokumenterats. Studien visar att socialarbetare därför generellt tenderar att undvika ämnet sexuellt våld online i sina kontakter med barn.<sup>17</sup> Bland annat påtalar socialarbetare i studien att det är svårt för barn att få ett konkret avslut när övergrepp dokumenterats och att risken för återtraumatisering är hög om materialet dyker upp/sprids på nytt.<sup>18</sup> Eftersom det finns en konstant oro att materialet kommer börja cirkulera eller upptäckas på nytt fungerar inte metoder som går ut på att hjälpa barnet hitta en början och ett slut på övergreppen för att på så sätt bearbeta utsattheten.<sup>19</sup> Detta bidrar även till utmaningar att skapa trygghet i nuet när det är framtiden som barnet är orolig för.<sup>20</sup>

Tidigare forskning om konsekvenser av just utsatthet online är begränsad, särskilt gällande vuxna. Därför kommer den här rapporten verka som ett komplement för att bättre förstå problematiken.

#### **PORR: ETT FÖRSÖK TILL MASKERING AV SEXKÖP/DOKUMENTERADE SEXUELLA ÖVERGREPP**

Forskare vid Marie Cederschiölds högskola har 2023 publicerat en intervjustudie om vuxna som blivit filmade eller fotograferade för porrproduktion. Studien påvisar bland annat att ”majoriteten av deltagarna var under 18 år då första inspelningen av pornografi gjordes och majoriteten hade erfarenheter av såväl olika former av traumatiska händelser under uppväxten som ogynnsamma uppväxtvillkor. Alla utom en hade erfarenheter av sexuella övergrepp under uppväxten”.<sup>21</sup> Deltagarna beskrev även tvång och våldsutsatthet under själva porrproduktionen samt hur deras psykiska hälsa påverkats mycket negativt.<sup>22</sup> Exempelvis var

ångest, depression, posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) och dissociativa symtom framträdande hos deltagarna.<sup>23</sup> Deltagarna belyste även rädsla för igenkänning och spridning av materialet.<sup>24</sup>

I nuvarande lagstiftning och samhällsdebatt särskiljs sexköp och dokumenterade sexuella övergrepp från det som refereras till som ”laglig/traditionell” porr.<sup>25</sup> Storasystems inställning är att porr är dokumenterade sexköp eftersom sexuella handlingar mot någon form av ersättning aldrig kan ses som frivilliga. Resonemanget om att det finns ”laglig/traditionell” porr signalerar att det under vissa omständigheter går att köpa samtycke för sexuella handlingar, något som står helt i strid med den svenska samtyckeslagen. Det försvarar ytterligare för utsatta att identifiera sin utsatthet och därmed deras möjligheter att söka vård, skydd och stöd. Det är därför vår ståndpunkt att sexuella handlingar mot ersättning är sexköp och bör behandlas som detta i såväl lagstiftningen som i samhällsdebatten.

Ett växande problem är så kallad deepfakeporr, alltså sexualiserat material som skapats med hjälp av AI.<sup>26</sup> En problematik som Storbritannien 2024 tar krafttag mot genom att kriminalisera såväl spridning som skapandet av deepfakeporr.<sup>27</sup> Storbritanniens offensiv mot problematiken är som Storasystem önskar se även inom svensk kriminalpolitik. Idag är det möjligt att dömas för förtal alternativt olaga integritetsintrång i fall om deepfakeporr.<sup>28</sup> Brottet olaga integritetsintrång infördes 1 januari 2018 och fem år senare (2023) visade statistik att endast 1% av de cirka 10 400 anmälningar som inkommit lett till fällande dom.<sup>29</sup> Det är statistik som vi anser ytterligare förstärker behovet av en utredning kring hur Sverige bör lagstifta kring deepfakeporr och hur rättsväsendet ska bekämpa denna typ av brott.

<sup>17</sup> Martin (2016)

<sup>18-20</sup> Ibid

<sup>21</sup> Donevan, Jonsson & Svedin (2023), s.5

<sup>22-24</sup> Ibid

<sup>25</sup> Se exempelvis SOU 2023:80, *Ett starkare straffrättsligt skydd – mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön*

<sup>26</sup> Sveriges riksdag (2023)

<sup>27</sup> DN (2024)

<sup>28</sup> Sveriges riksdag (2024)

<sup>29</sup> BRÅ (2024)

”

Jag såg det som vanligt.

Bara en kommentar till, ett till meddelande,  
en till jobb man, et man hade att  
förvänta sig som ung kvinna online.

Min grooming började tidigt (8 år) av många  
olika män från tillis vuxen ålder, så jag  
var väldigt desensitised.

”

- respondent i enkätundersökningen

# Tillvägagångssätt

Den här rapporten bygger på en studie som genomfördes under januari 2024-april 2024. I denna del presenteras rapportens övergripande frågeställningar och vilka metoder som användes under studien för att kunna besvara dessa frågeställningar.

## Övergripande frågeställningar

- Hur ser den allmänna kunskapen ut om sexuellt våld online?
- Vilka attityder har allmänheten kring sexuellt våld online?
- Vilka skillnader går att finna gällande kunskap om- och attityder kring sexuellt våld online jämfört med sexuellt våld offline?
- Vilka konsekvenser har sexuellt våld online för utsatta?

## Metod

Studien syftade till att få in såväl kvantitativ som kvalitativ data, det vill säga såväl mätbara fakta som mer abstrakta insikter kring upplevelser, tankar, känslor och mående. Vi utformade därför en marknadsundersökning tillsammans med Verian (tidigare Sifo) för att få in statistiskt säkerställd och mätbar data samt designade en enkät för att på effektivt sätt få in både kvantitativ och kvalitativ data direkt från målgruppen.

Storasyster sammansatte en arbetsgrupp bestående av generalsekreterare, operativ chef, utbildningsansvarig, psykolog och samordnare av volontärt stöd för att arbeta fram frågor till marknadsundersökning och enkät. Vi har också haft ett nära samarbete med Verian kring utformningen av marknadsundersökningen.

Eftersom frågor kring sexuellt våld kan väcka mycket tankar och känslor fick alla respondenter i såväl marknadsundersökning och enkät information om var det går att få stöd.

### MARKNADSUNDERSÖKNING I SAMARBETE MED VERIAN

För att på ett effektivt och kvalitetssäkrat sätt mäta allmänhetens kunskaper och attityder kring sexuellt

våld online har vi genomfört en marknadsundersökning med hjälp av Verian.

Urval: Allmänheten, 18-67 år

Svar: 1 000

Variabler: Könsidentitet, geografisk spridning, ålder

### DEL 1: KUNSKAP

Del 1 av marknadsundersökningen syftade till att samla in data om allmänhetens kunskaper om sexuellt våld online och jämföra det med kunskaper om sexuellt våld offline. I denna del fick respondenterna svara **sant**, **falskt** eller **tveksam/vet ej** på tolv påståenden om sexualbrott utifrån rådande lagstiftning. Sex påståenden handlade om sexualbrott online och sex påståenden handlade om sexualbrott offline. Samtliga tolv påståenden kontrollerades med en jurist på Vega advokater.

Samtliga tolv påståenden var sanna vilket betyder att svarsalternativ sant alltid var rätt och svarsalternativ falskt alltid var fel. Svarsalternativet **tveksam/vet ej** gav en indikation på hur stor osäkerhet som råder kring ett specifikt sexualbrott.

### DEL 2: ATTITYDER

I del 2 fick respondenterna i marknadsundersökningen ta del av sex situationer. I tre av dessa förekom sexuellt våld online och i tre förekom sexuellt våld offline. Respondenterna fick vid varje situation fem svarsalternativ. Fyra av svarsalternativen var kategoriserade enligt följande:

- **Victim-blaming**, ett svar som la skuld på den utsatta i situationen
- **Normalisering**, ett svar som tonade ner och normaliserade våldet i situationen
- **Brottsligt**, ett svar som signalerade att situationen var allvarlig och brottslig
- **Stöd**, ett svar som fokuserade på att den utsatta i situationen behöver stöd/hjälp

Det femte svarsalternativet var **tveksam/vet ej**.

Eftersom en person kan tänka/känna/tycka flera saker om en och samma situation valde vi i samråd med Verian att möjliggöra två svar i denna del. Detta för att minska risken för att en majoritet respondenter skulle svara **tveksam/vet ej** på en majoritet av situationerna. Vi ville hellre att respondenterna skulle ta ställning.



### **EXEMPEL FRÅN ATTITYDMÄTNING MARKNADSUNDERSÖKNING**

Zarah och Gabriel är i ett förhållande. De skickar ofta nakenbilder och sexiga meddelanden till varandra. En kväll ringer de videosamtal. De pratar om sex och Zarah visar delar av sin kropp för Gabriel. När Gabriel ber Zarah att onanera säger Zarah nej. Gabriel tjarar och efter en stund säger Zarah okej. När Gabriel säger åt Zarah att penetrera sig själv med en sexleksak säger Zarah nej igen men när Gabriel säger ”*Det blir hett, för min skull*” gör Zarah som han vill. Hon penetrerar sig själv i flera minuter. Inombords känns det inte alls bra för Zarah. Det gör dessutom väldigt ont i hennes underliv. Efteråt säger de båda ”*Jag älskar dig*” till varandra. Det fortsätter göra ont i Zarahs underliv.

1. Eftersom de brukar göra sexuella saker med varandra via mobilen som att skicka sexiga bilder och meddelanden är det inte konstigt att de utvecklar sexet i videosamtal (*normalisering*)
2. En läkare bör undersöka Zarah eftersom det gör ont i hennes underliv (*stöd*)
3. Eftersom Gabriel har pressat Zarah att penetrera sitt underliv är det här en våldtäkt. Zarah borde verkligen polisanmäla (*brottsligt*)
4. Gabriel var inte i samma rum som Zarah så han kunde inte tvinga henne till något. Zarah kunde ha avslutat videosamtalet. (*victim-blaming*)
5. Tveksam/vet ej

### **ENKÄT RIKTAD MOT MÅLGRUPPEN**

Enkäten riktade sig till personer från 13 år som är eller har blivit utsatta för sexuella övergrepp online. Den marknadsfördes och annonserades på Instagram och Facebook. Enkäten låg även uppe på vår hemsida, storasyster.org, som en aktuell händelse. Både i marknadsföringen och annonseringen samt inledningsvis i enkäten gav vi exempel på vad som är sexuellt våld online. Enkäten gick att svara på mellan den 11 mars och 25 mars 2024.

Sammanlagt fick vi in **1 378 svar**.

Storasyster ger stöd till personer över 13 år, oavsett könsidentitet. Merparten av de som söker sig till oss är dock tjejer/kvinnor. Det är även denna målgrupp vi når i högst utsträckning i vårt påverkansarbete. För att nå andra könsidentiteter gjordes vissa insatser. Exempelvis bad vi stödorganisationer som i högre utsträckning möter killar/män dela vår enkät och under en period gjorde vi riktade annonser mot killar/män på Facebook. Utifrån vad vi möter i vår verksamhet och vad offentlig statistik visar är tjejer/kvinnor överrepresenterade som utsatta för sexuellt våld. Vår enkät speglar detta.

Vi gjorde även insatser för att nå personer i åldersspannet 13-17 år då vi såg att dessa blev underrepresenterade i enkäten. Trots våra insatser var merparten av respondenterna tjejer/kvinnor i åldrarna 18-29 år och 30-49 år. Respondenterna berättar dock i frisvarstext om utsatthet i barndom, ungdom och i vuxen ålder vilket bidragit till en mer heltäckande bild.

Frågorna i enkäten som samlade in kvalitativ data berörde:

- Hur respondenterna upplevde övergreppen när de skedde
- Hur respondenterna känner när de tänker på övergreppen idag
- Hur övergreppen påverkat respondenternas mående
- Vilka konsekvenser övergreppen har haft för respondenterna
- Upplevelser kring eventuella polisanmälningar av de sexualbrott respondenterna utsatts för.

I avsnittet *Tankar, känslor och mående kopplat till sexuella övergrepp online* formulerade vi följande informationstext:

”I det här avsnittet av enkäten uppmanar vi dig att skriva hur du tänker, känner och mår – både när det sexuella övergreppet skedde och när du tänker på det idag. Om du har blivit utsatt för sexuella övergrepp online mer än en gång så skriv dina samlade tankar och känslor. Om du blir utsatt just nu, utgå från hur du mår just nu. Det finns inget fel sätt att tänka, känna eller må. Vi påminner dig om att du är helt anonym och uppmanar dig att vara så ärlig som möjligt.”

Frågorna som samlade in kvantitativ data berörde om respondenterna blivit utsatt en eller flera gånger och huruvida de polisanmält eller inte.

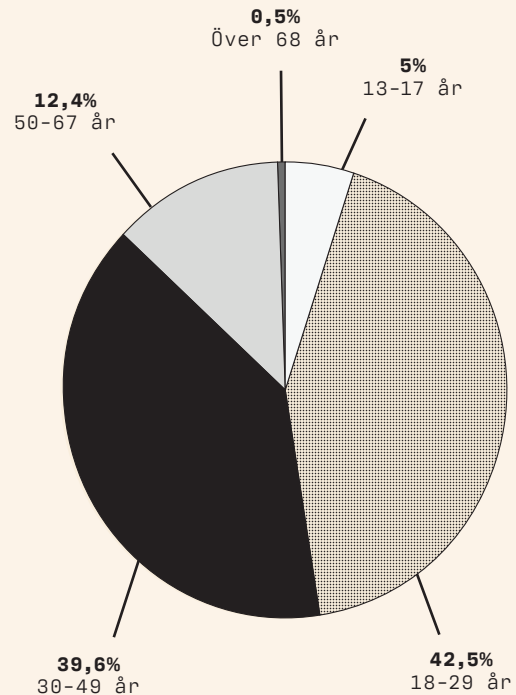
I avsnittet *Polisanmälan* formulerade vi följande informationstext:

”Vi lägger ingen värdering i om du har polisanmält sexuella övergrepp online eller inte. I det här avsnittet vill vi veta om du har polisanmält eftersom det kan ge oss värdefull information inför våra samtal med rättsväsendet.”

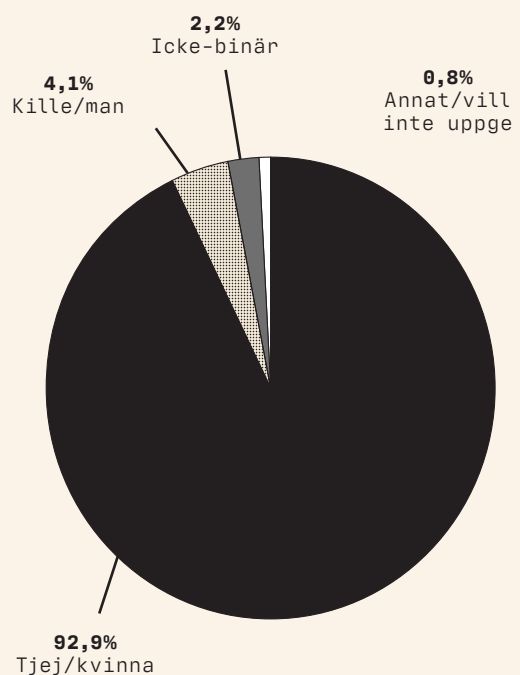
Enkäten innehöll inga frågor där respondenten behövde beskriva vad hen blivit utsatt för. Inga citat från enkäten kommer att användas som kan härledas till en specifik person. Vissa citat har förkortats för att belysa särskilda delar av en respondents svar. Vi har inte ändrat eventuella grammatiska- eller stavfel i citat.

Transerfarenhet	Andel
Ja	8,2%
Nej	88%
Vill inte uppge	3,8%

## ÅLDER



## KÖNSIDENTITET



”

Jag förstod nog inte riktigt hur illa det var eftersom det var så vanligt, alla mina kompisar hade utsatts för samma saker online.

”

- respondent i enkätundersökningen

# Resultat

## Avsnitt 1: Allmänhetens kunskap om- och attityder kring sexuellt våld online

### MER ÄN VAR TIONDE MAN I ÅLDERN 30-49 TROR ATT DET ÄR OKEJ ATT SKICKA DICK-PICS UTAN SAMTYCKE

Att skicka en sexualiserad bild, som exempelvis en dick-pic, utan samtycke är ett brott som vanligtvis klassas som sexuellt ofredande<sup>30</sup> – det är alltså en form av sexuellt våld. Detta visste 78% av marknadsundersökningens respondenter. Undersökningen visade dock stora skillnader mellan kön och åldersgrupper.

Den grupp som stack ut allra mest var män i åldern 30-49 år. Hela 12% av män i åldern 30-49 år svarade att det inte är sexuellt våld att skicka dick-pics utan att säkerställa att mottagaren vill ha bilderna. Det betyder att mer än var tionde man i åldern 30-49 tror att det är okej att skicka dick-pics utan samtycke. Flest antal rätt svar, minst antal fel svar och minst antal tveksamma svar på den här frågan hade kvinnor i åldern 18-29 år.

### LÅG KUNSKAP OCH HÖG OSÄKERHET OM VÄLDTÄKTER ONLINE

En fråga vars svar sticker ut i marknadsundersökningen rörde våldtäkter online. Jämfört med alla andra frågor, såväl de som rörde sexuellt våld online som offline, är kunskapen betydligt lägre och osäkerheten betydligt högre. På den här frågan visades även stora skillnader mellan olika åldersgrupper, särskilt inom gruppen av personer med könsidentitet man.

Resultatet visar att nästan dubbelt så många män i åldern 50-67 år som i åldern 18-29 år vet att det är möjligt att dömas för våldtäkt även om förövare

och utsatt inte befunnit sig i samma rum. Liknande skillnader kunde även ses mellan olika åldersgrupper av personer med könsidentitet kvinna.

### 45% AV RESPONDENTERNA ÄR OSÄKRA ELLER SVARAR FEL ANGÅENDE KONSTANT SAMTYCKE

Sexuella handlingar som sker både online och offline kräver ett konstant samtycke. Det vill säga att samtycket måste finnas under hela den sexuella handlingen och alltid säkerställas inför en ny sexuell handling.

**Exempel 1:** Två män i par-relation skickar ibland nakenbilder till varandra. En vanlig måndag frågar den ena mannen sin partner om han vill ha en nakenbild och får ett jakande svar. På fredagen blir mannen sugen på att skicka nakenbilder igen. Samtycket från måndagen gäller inte längre utan måste säkerställas på nytt.

**Exempel 2:** En man och en kvinna som är gifta med varandra har vaginalt sex. Både kvinnan och mannen visar tydligt med sina kroppspråk att samtycke finns för den här formen av sex. Mannen vill nu utföra oralsex på kvinnan. Eftersom det är ny sexuell handling måste samtycke säkerställas – enklast och tydligast är om mannen frågar kvinnan om hon vill få oralsex.

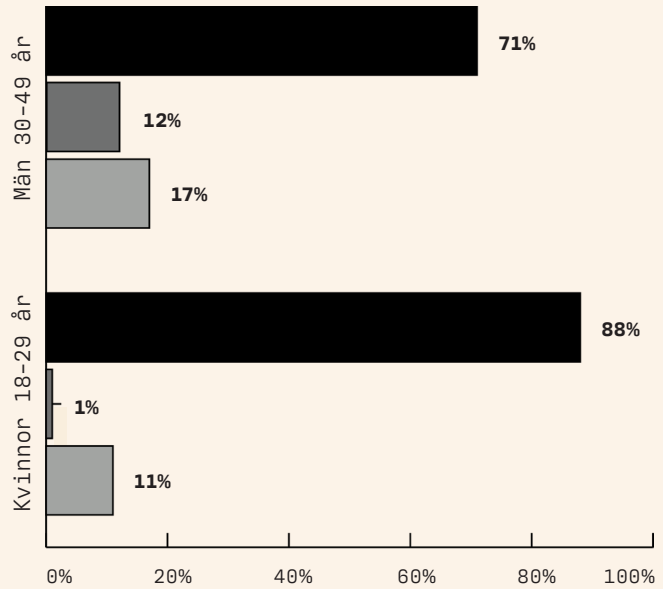
Ovan exempel kanske känns självklara när de läses i text men vår marknadsundersökning visar:

- Enbart 65% av alla respondenter vet att samtycke behöver inhämtas på nytt när sex går från vaginalt till oralt
- 10% av respondenterna svarade fel, 25% svarade tveksam/vet ej
- Mer än var femte man är osäker ifall samtycke behöver inhämtas på nytt när sex går från vaginalt till oralt

<sup>30</sup> Jämställdhetsmyndigheten (2023). VAD SÄGER LAGEN OM SEXUELLA TRAKASSERIER?

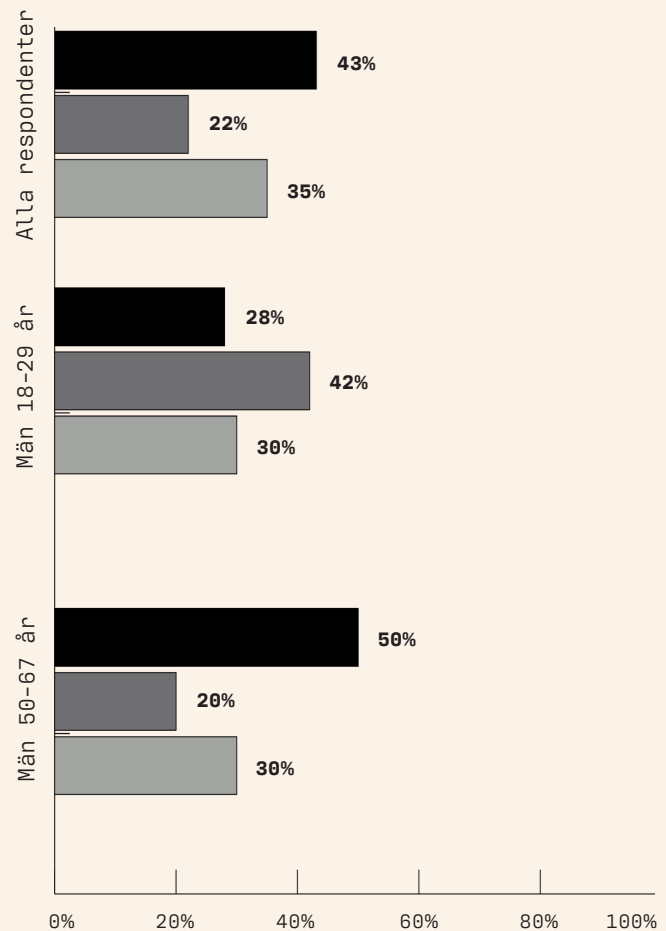
**ATT SKICKA EN DICK-PIC (ALLTSÅ BILD PÅ MANLIGT KÖNSORGAN) UTAN ATT FRÅGA OM MOTTAGAREN VILL HA DEN BILDEN ÄR EN FORM AV SEXUELLT VÅLD**

- Sant
- Falskt
- Tveksam/vet ej



**EN PERSON KAN DÖMAS FÖR VÅLDTÄKT ÄVEN OM DEN UTSATTA OCH FÖRÖVAREN INTE VARIT I SAMMA RUM NÄR VÅLDTÄKTEN SKETT**

- Sant
- Falskt
- Tveksam/vet ej



### **FEM GÅNGER FLER SKULDBELÄGGER OFFRET NÄR DET SEXUELLA VÅLDET SKER ONLINE**

Victim-blaming kan beskrivas som en psykologisk process som sker i det omedvetna men som synliggörs på strukturell nivå.<sup>31</sup> Förenklat kan det beskrivas som att vi omedvetet, av olika anledningar och i olika utsträckning, skuldbelägger brottsoffer. Tidigare forskning har utforskat konceptet victim-blaming, alltså skuldbeläggande av offer, i förhållande till sexuellt våld - särskilt våldtäkter. På senare år har dessutom allt fler studier fokuserat på victim-blaming av utsatta för sexuellt våld online.<sup>32</sup> Kortfattat är det synbart i befintlig forskning att skuldbeläggandet av sexualbrottsutsatta är relativt högre i förhållande till andra brottsutsatta, såväl inom rättsväsendet som i samhället i stort. Förklaringar bakom detta varierar, bland annat lyfter Kerstin Adolfsson i sin avhandling *Blaming victims of rape: studies on rape myths and beliefs about rape* att ”skuldbeläggande av våldtäktsoffer mest har att göra med de personliga faktorerna hos den som skuldbelägger, snarare än de faktiska omständigheterna runt våldtäkten. Till exempel skuldbelägger de som tror på våldtäktsmyter mer än de som inte tror på dessa. Med våldtäktsmyter avses förutfattade meningar som att bara vissa typer av människor våldtar, att de flesta anklagelser om våldtäkt är falska eller att en förövare som druckit alkohol har mindre ansvar för sina handlingar”.<sup>33</sup>

Vårt resultat visar att fem gånger fler respondenter skuldbelägger offret när det sexuella våldet sker online än när det sker offline. En förklaring till detta kan vara föreställningar om att det skulle vara enklare att

göra motstånd/försvara sig när förövaren inte befinner sig i samma rum som den utsatta. Dessa föreställningar visar på oförståelse för våldets mekanismer och underminerar kraftigt den mentala påfrestning som skapas av att vara våldsutsatt via verktyg som en är beroende av och som är närvarande hela tiden, exempelvis ens mobil. Föreställningar om att det borde vara lätt att göra motstånd kan även spå på skuld- och skamkänslor hos utsatta vilket ytterligare försvårar att söka hjälp. Det digitala våldet kan även verka som en förstärkning av det våld som sker offline, exempelvis i en parrelation. Som tidigare nämnt i avsnittet *Bakgrund* uppkommer även särskilda och långtgående konsekvenser för personer vars utsatthet dokumenterats eftersom det ofta finns en rädsla att materialet ska spridas, vilket bland annat ger den som utsätter ännu mer kontroll över den brottsutsatta.

Victim-blaming kan även analyseras ur ett könsmaktsperspektiv. I våra exempel var den utsatta personen alltid kvinna eftersom vi hade begränsat utrymme för exempel och detta bäst speglar statistiken kring utsatthet för sexuellt våld. Tidigare forskning har visat tvetydiga resultat avseende om huruvida män eller kvinnor skuldbelägger sexualbrottsoffer i högst utsträckning.<sup>34</sup> Vår undersökning visar dock entydigt att män väljer svarsalternativ som innefattar victim-blaming i betydligt högre utsträckning än kvinnor, oavsett om situationen som beskrivs avser sexuellt våld offline eller online. Utifrån att victim-blaming kan ses som en omedveten process som tar sig uttryck på strukturell nivå skulle samhällets rådande patriarkala strukturer kunna ses som en bidragande faktor till detta resultat.

<sup>31</sup> Ryan (1971)

<sup>32</sup> Se exempelvis Sugiura & Smith, (2020) och Killeen, McAlinden & Dowds (2022)

<sup>33</sup> NCK (2021)

<sup>34</sup> Adolfsson (2018)

Baserat på åldersgrupper inom varje könsidentitet varierar benägenheten att välja svarsalternativ som innefattar victim-blaming, ibland svarar äldre skuldbeläggande i högre utsträckning och ibland är det yngre som gör det. I framtida studier vore det intressant att även undersöka om det framkommer skillnader i victim-blaming ifall den utsatta personen är man, kvinna eller icke-binär – något som vi inom ramen för den här rapporten inte haft möjlighet att göra.

#### VÅLDET ONLINE NORMALISERAS – SÄRSKILT AV MÄNNEN

Vårt resultat visar att sexuellt våld online normaliseras i högre grad än våldet offline. Med normalisering menar vi i detta sammanhang att våldet inte ses som våld. Det ses heller inte som något avvikande och skapar inga starka reaktioner.

Vi ser signifikanta skillnader mellan könen på så vis att män i varje våldssituation har högre tendens att välja svarsalternativ som normaliserar det sexuella våldet. Särskilda skillnader framträder när frågan berör våldssituationer online.

En situation som sticker ut resultatmässigt i förhållande till normalisering var en situation där ett par beskrevs ha sexuell kontakt online regelbundet, och där den ena partnern vid ett tillfälle uttalade hot och pressade den andra till att utföra sexuella handlingar som hen inte ville. **Det normaliserande svarsalternativet valdes av 24% av männen, trots information om att den utsatta hade fysiskt ont och mådde känslomässigt dåligt både under och efter våldssituationen.**

En förklaring till normaliseringen kan vara att våldet online sker i ett så konstant flöde, via verktyg många är beroende av både privat och yrkesmässigt. Det är idag så utbrett att det generellt inte skapar starka reaktioner vilket försvårar för allmänheten att identifiera det som just våld. Detta leder i sin tur till att många utsatta inte förstår sin utsatthet och inte söker stöd för den. Normalisering leder också till att de som utsätter får mycket större utrymme att fortsätta utöva våld än om våldet ses som avvikande och brottsligt.

#### DUBBELT SÅ MÅNGA SER SEXUELLT VÅLD OFFLINE SOM NÅGOT BROTTSLIGT JÄMFÖRT MED SEXUELLT VÅLD ONLINE

De situationer som innehöll sexuellt våld offline sågs i hög utsträckning som något brottsligt. Jämfört med situationer som beskrev sexuellt våld online var det dubbelt så många som valde svarsalternativet som signalerade att situationen var brottslig när det handlade om våld offline. Vi ser alltså en tydlig skillnad i huruvida allmänheten uppfattar sexuellt våld som brottsligt eller inte beroende på om våldet sker offline eller online. Att uppfatta/identifiera våldet online som ett brott är en förutsättning för att som utsatt eller vittne kunna polisanmäla, vilket i sin tur är en förutsättning för att polisen ska kunna utreda och bekämpa den här typen av brottslighet. Att det är svårt att se sexuellt våld online som något brottsligt är alltså försvårande för rättssamhället.

I vår undersökning hade vi situationer där samma typ av brott beskrevs, exempelvis våldtäkt både offline och online. Förutsättningen kring våldtäkten offline var att en medelålders kvinna gick hem ensam

genom stadsparken efter en utekväll och blev överfallen av en för henne okänd man. Förutsättningen kring våldtäkten online var att en man hotade och pressade sin kvinnliga partner att penetrera sitt kön med en sexleksak via videosamtal. **97% identifierade våldtäkten offline som en solklar våldtäkt jämfört med endast 45% som identifierade våldtäkten online som just en våldtäkt.** Dessutom svarade betydligt fler respondenter alternativ som innehöll victim-blaming och normalisering i fallet med våldtäkten online. Vidare svarade betydligt färre att den utsatta behövde stöd i fallet med våldtäkten online.

I fem av sex situationer svarade kvinnor i högre utsträckning att våldssituationen var brottslig. Vi ser alltså även här signifikanta skillnader mellan könen. Avseende situationen som beskrev en våldtäkt online (när en man hotade och pressade sin kvinnliga partner att penetrera sitt kön med en sexleksak via videosamtal) svarade exempelvis endast 35% av männen att det som beskrevs var något brottsligt, jämfört med 55% av kvinnorna som valde det svarsalternativet. Inom gruppen män fanns det dock signifikanta skillnader mellan olika åldersgrupper. Män i åldern 18-29 identifierade våldtäkten online som något brottsligt i betydligt lägre utsträckning än män i åldern 50-67 år. Svaren bland personer med könsidentitet man var ganska jämt fördelade mellan victim-blaming, normalisering och stöd i denna fråga.

#### **UTSATTA FÖR SEXUELLT VÅLD ONLINE ÄR MINDRE TROLIGA ATT SES SOM I BEHOV AV STÖD**

Tendensen att se den utsatta som någon i behov av stöd varierar främst beroende på två faktorer:

- Om våldssituationen sker offline eller online
- Ålder hos respondenten

**Resultatet i sin helhet visar att betydligt färre ser utsatta som i behov av stöd om det sexuella våldet sker online jämfört med offline.** Tendensen att se den utsatta som någon i behov av stöd kan ha en koppling till tendensen att se våldssituationen som något avvikande och brottsligt. Eftersom vår undersökning visar att fler ser sexuellt våld offline som något avvikande och brottsligt, och våld online som mer normalt och inte brottsligt, kan detta påverka uppfattningen om stödbehov.

Resultatet visar även skillnader mellan olika åldersgrupper. Män och kvinnor i åldern 50-67 år är de som i lägst utsträckning svarar att utsatta för sexuellt våld online behöver stöd. Män och kvinnor i åldern 18-29 år är de som i högst utsträckning svarar att den utsatta behöver stöd. Samma förhållande gäller avseende stöd för sexuellt våld offline. En möjlig förklaring till detta är samhällsutvecklingen och synen på att söka stöd på grund av utsatthet och/eller psykisk ohälsa. Under 1900-talets senare hälft och under 2000-talet har synen på att söka samtalsstöd och psykiatrisk hjälp förändrats radikalt vilket normaliserat stöd-sökande och bidragit till att fler vänder sig till vården.<sup>35</sup>

#### **BETYDANDE SKILLNADER MELLAN BÅDE KUNSKAP OM- OCH ATTITYDER KRING SEXUELLT VÅLD OFFLINE KONTRA ONLINE**

Sammantaget visar vår undersökning att det finns betydande skillnader mellan både kunskap om- och attityder kring sexuellt våld offline jämfört med online - oavsett ålder, könsidentitet och var i landet en bor. Undersökningen bekräftar att det finns en större allmän kunskapsbrist om sexuellt våld online och att sexuellt våld online i högre utsträckning omges av skadliga attityder som bland annat bidrar

<sup>35</sup> Långbro sjukhusmuseum (hämtad 20/3-2024)



till normalisering. Både ur ett kunskapsperspektiv och ett attitydperspektiv är det lättare för allmänheten att identifiera sexuellt våld offline som något allvarligt och brottsligt jämfört med våld online. Fler skuldbelägger offret eller normaliserar våldet som sker online jämfört med våldet som sker offline. Färre ser även utsatta för sexuellt våld online som personer med stödbehov.

Vi ser ett samband mellan attityder som skuldbeläggning och normalisering och den lägre kunskapsnivån gällande sexuellt våld online. Därför är det viktigt med en allmän kunskapshöjning avseende sexuellt våld online, för att motverka skadliga attityder och skapa en rättvis bild av hur allvarlig denna våldsförhållning är. En högre kunskapsnivå och mindre skadliga attityder tror vi skulle få stor effekt på exempelvis anmälningsbenägenheten, tendensen hos utsatta att söka stöd, få hjälp att hantera våldets konsekvenser och på sikt en minskning av det sexuella våldet online.

#### **SKILLNADER I KUNSKAP OCH ATTITYD MELLAN MÄN OCH KVINNOR**

Resultatet i kunskapsdelen visar att kvinnor har svarat rätt på påståenden om sexuellt våld i högre utsträckning i åtta av tolv fall. Detta indikerar en något högre kunskapsnivå om sexuellt våld hos kvinnor. Vi ser även skillnader i attityder mellan män och kvinnor. Män har generellt större tendens att skuldbelägga offret och/eller normalisera våldet än kvinnor, oavsett ålder.

Förutom kunskapsbristen kan det finnas en rad faktorer bakom skillnaderna i attityder mellan män och kvinnor. Dels lever vi i ett samhälle med patriarkala strukturer där en maktdimension tar sig uttryck i att kvinnor inte tillåts äga sin egen sexualitet och sin kropp.<sup>36</sup> Kvinnans nakenhet anses vara till för mannen och mannens förfogande.<sup>37</sup>

På grund av dessa patriarkala strukturer kan kvinnor i högre utsträckning än män ha ett större behov av att anförskaffa sig kunskap i dessa frågor.

Porrens påverkan kan också ha betydelse. Tidigare studier visar dels på ett samband mellan porrkonsumtion och skadliga attityder kring sex (exempelvis normalisering av våldshandlingar i samband med sex), dels på stora skillnader mellan män och kvinnors inställning till- samt konsumtion av porr.<sup>38</sup>

#### **GEOGRAFISK SPRIDNING**

Vår undersökning har inte kunnat påvisa samstämmiga, signifikanta skillnader med hänsyn till geografi. På enskilda frågor har särskilda geografiska områden stuckit ut men vilka områden som sticker ut varierar. Vi kan därför dra slutsatsen att problematiken som den här rapporten beskriver är nationell.

#### **BARNPERSPEKTIV**

Barn lever stora delar av sina liv digitalt och är en särskild sårbar grupp för utsatthet online.<sup>39</sup> Vuxnas kunskap och attityder om sexuellt våld online påverkar barn och ungas förutsättningar till liv fria från våld.<sup>40</sup> Därför är den kunskapsbrist och de skadliga attityder vi ser hos vuxna i marknadsundersökningen oroväckande ur ett barnperspektiv.

Exempelvis präglar kunskap och attityder hos vuxna deras beteende online.<sup>41</sup> Vuxnas beteende online påverkar i sin tur barns beteende online.<sup>42</sup> Vi tror att en allmän kunskapshöjning om sexuellt våld online kan medföra att vuxna gör mer medvetna val kring hur de uttrycker sig online vilket borde ha en positiv effekt på barns utsatthet.

När vuxna förminskar sexuellt våld online, så som

<sup>36</sup> Lundgren, Pettersson & Tiby (2003)

<sup>37</sup> Ibid

<sup>38</sup> Tikkanen, Abelsson, Forsberg (2011); Svenskarna och internet (2022)

<sup>39</sup> Ibid

<sup>40</sup> Bris (2020)

<sup>41</sup> Ajzens (1991); Nilsson & Martinsson (2012)

<sup>42</sup> Nylander (2020)

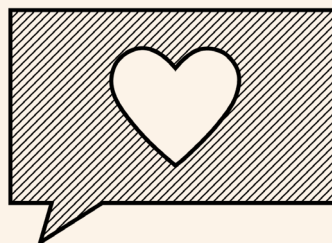
syns i marknadsundersökningen, visar det på bristande barnperspektiv. Vi ser det därför som viktigt att vuxna tar ansvar för att förändra sina attityder eftersom det bidrar till en normalisering av våldet hos såväl vuxna som barn.

Barnperspektivet handlar även om hur vuxna kan förebygga barns utsatthet online och hur de bemöter barn som berättar om utsatthet. Storasyster ger stöd till anhöriga till barn som blivit utsatta för olika former av sexuellt våld. Vi har även tagit fram stödmaterial för att underlätta detta förebyggande och stöttande arbete för anhöriga.<sup>43</sup>

Kortfattat är våra råd:

- Prata med ditt barn om vad som händer i barnets digitala liv, även om det stundtals kan vara svårt och jobbigt
- Som vuxen behöver du ta ansvar för dina egna känslor kring barnets utsatthet, sök professionellt stöd eller prata med en annan vuxen som du litat på.
- Bekräfta att du tror på barnet
- Bekräfta barnets tankar och känslor
- Respektera om ditt barn inte vill prata med dig, försök då hjälpa barnet vidare till exempelvis professionellt stöd eller till en vuxen barnet vill prata med
- Respektera ditt barns gränser och ställ alltid frågan om det är ok med fysisk kontakt som exempelvis att ge en kram

Vuxna bör även vara ödmjuka kring att det finns glapp mellan olika generationer avseende tillgång till internet. Dagens barn har ständig tillgång till internet, något som tidigare generationer inte haft i samma i utsträckning. Vuxna måste därför förstå hur barn använder sina digitala verktyg och plattformar. Vi måste vara öppna för att lära oss av barnen. En frånvarande eller oförstående vuxenvärld är något som ökar risken för utsatthet av sexuellt våld.<sup>44</sup>



<sup>43</sup> Storasyster (2023)

<sup>44</sup> OKSE (2022)

”

Jag kände mig däcklig  
Att jag hade fått en fläck  
på mig liksom som jag  
inte kunde få bort. Jag  
kände att det var mitt fel  
att det hände, att jag  
måste ha motiverat ett  
sunt beteende

”

- respondent i enkätundersökningen

## Avsnitt 2: Tankar, känslor och mående kopplat till sexuella övergrepp online

### ILSKA, RÄDSLOR OCH SKAM ÄR FRAMTRÄDANDE KÄNSLOR HOS UTSATTA

I avsnittet *Tankar, känslor och mående kopplat till sexuella övergrepp online* var vissa känslor särskilt framträdande i respondenternas fritextsvar.

Antal gånger följande ord förekommer i svar	Antal
Ilska/hat	515
Rädsla/skräck	400
Skam	350
Äckel	340
Obehag	329
Sorg/ledsen	209
Irritation/frustration	185
Kränt	161

Ilska, som är den mest frekvent beskrivna känslan i enkäten, är både något som respondenterna beskriver att de upplevt när övergreppen sker och när de i efterhand tänker tillbaka på dem. Ilskan som beskrivs är delvis riktad mot förövarna. Delvis riktar respondenterna ilskan mot sig själva, särskilt de respondenter som ger uttryck för att ha varit delansvariga i utsattheten.

Många beskriver även ilska över hur många andra som har blivit och blir utsatta för sexuellt våld online.

”Ilska, jag borde aldrig ha behövt uppleva dessa övergrepp. Ilska för att majoriteten av övergreppen skedde innan jag fyllt 15. Ilska över att inget av dessa övergrepp polisanmäldes, jag fick aldrig någon återupprättning. Ilska för att jag vet att detta fortfarande händer andra unga tjejer. Ilska för att det tog mig över 10 år att inse att jag var i en grooming situation.

Flera respondenter kopplar samman känslan rädsla med de hot/den hotfullhet som våldet online mot dem innefattat, vilket ofta inkluderar hot om mer våld samt hot om att förövaren ska söka upp respondenten. På så vis fungerar våldet online bland annat som ett makt- och kontrollmedel. Makten och kontrollen som utövas gentemot den utsatta beskrivs i flera fall vara bidragande till fortsatta övergrepp. Flera respondenter beskriver även en eskalering av våldet i takt med att de upplevt en allt större kontrollförlust.

”Kände mig liten och ovärdig, och rädd för att hoten skulle bli på riktigt.

”Som att jag fråntogs makt och integritet. Jag kände mig plötsligt otrygg fysiskt eftersom det följdes av hot om att söka upp mig.

Hoten är även framträdande i fall som rör sex mot ersättning. En respondent beskriver exempelvis hur hon upplevde stress och press att vara konstant närvarande online och göra allt som sexköparna ville eftersom det fanns ett hot om att inte få erbjuden ersättning annars.

Rädsla länkas även tydligt till dokumenterade övergrepp och/eller spridning av sexualiserat material av flera respondenter. Rädslan kan både bero på direkta

hot om spridning men skapas även av vetskapen om att förövaren eller förövarna har materialet och skulle kunna sprida det.

” Blev utpressad av en fd klasskamrat som utnyttjade min sårbara position och behov av cigg som 14-åring och tvingade mig posera i trosor inne på skoltoaletten där han tog bilder på min rumpa som betalning för att ge mig cigg. Och ett par år senare hotade att sprida dem när jag gick gymnasiet. Det gjorde mig rädd och knäckte mig.

” Det värsta har nog varit när ett ex till mig hotade om att sprida nakenbilder på mig som han hade tagit i smyg. Det va fruktansvärt på alla sätt sådan otrolig skam. Jag var otroligt rädd.

” Jag har känt mig orolig över att det ska komma ut, spridas och tolkas som att jag uppmuntrar hans beteende.

Många respondenter beskriver skamkänslor, både när övergreppen skedde och när de tänker tillbaka på dem.

” Jag kände starka skamkänslor. Kritiserade mig själv väldigt hårt för att jag gick med på det. Undrade vad det var för fel på mig jämfört med andra i min ålder.

” Jag har så dåligt samvete och känner mig som en idiot! Jag skäms enormt och kan få väldigt grov ångest när jag tänker tillbaka till de händelserna.

Skuld- och skamkänslor är något vi ofta möter i vår verksamhet. Orden skuld och skam används ofta tillsammans. De är båda viktiga reglerande funktioner i det sociala samspelet med andra människor. Skam och skuld signalerar dock lite olika saker och det kan ibland vara svårt att sätta ord på om det är just

skam eller skuld som en upplever. Skam handlar om hur du känner dig och vem du är som person. Skuld ger en signal om att du gjort något som du själv eller människor i din omgivning skulle uppfatta som fel eller dåligt.<sup>45</sup> Hur vi känner oss och uppfattar oss själva samt om vi upplever att vi gör något fel är starkt kopplat till normer.<sup>46</sup> Därför har det betydelse hur samhället ser på sexuellt våld online, eftersom det skapar normer som antingen kan bidra till- eller motverka skuld- och skamkänslor hos utsatta.

### **PSYKISK OHÄLSA OCH SUICID**

Precis som i vår rapport om sexuellt våld och psykisk ohälsa (2020) kan vi i enkäten se att utsatthet för sexuellt våld online specifikt har allvarliga och långtgående konsekvenser för den psykiska hälsan. Mest frekvent återkommande beskrivningar av konsekvenser kopplat till mående på grund av det sexuella våldet online är:

- Ångest
- Ätstörning och/eller kroppscomplex
- Självskada
- Depression
- PTSD
- Själv mordstankar och/eller självmordsförsök
- Negativ påverkan på självkänsla

” Det var otroligt jobbigt. Ångesten blev nästan övertagande och jag kunde inte slappna av eller tänka på något annat. Det kändes hopplöst för att det inte fanns någon klar lösning. Det kändes liksom som att det aldrig skulle ta slut.

Tidigare forskning visar att personer som blivit utsatta för olika former av sexuellt våld kan utveckla en komplex samsjuklighet där både psykiska och fysiska besvär innefattas.<sup>47</sup> Detta framkommer även i enkätundersökningen. Ångest, som allra flest respondenter tar upp som en konsekvens av det sexuella våldet online, nämns inte sällan tillsammans med ätstörningar/kroppscomplex. Ångest beskrivs

<sup>45</sup> Storasyster [hämtad 2024]

<sup>46</sup> Folkhälsomyndigheten [2024]

<sup>47</sup> SKR [2020]

även tillsammans med självskada och PTSD.

” Jag har depression och ptsd. När någon okänd skriver till mig på instagram eller övrig social media, då får jag panik.

” Jag blir ledsen. Hela jag har formats utan vad jag blev utsatt för. Jag har självskadat på olika sätt. Jag har varit ätstörd i flera år och gått igenom en behandling och nu fått återfall. Det hänger med mig än idag.

Respondenterna beskriver olika typer av självskadebeteenden för att hantera/reglera ångest kopplat till det sexuella våld som de blivit utsatta för. Sjukvårdsupplysningen 1177 sammanfattar självskadebeteende som att göra sig själv illa/skada sig själv. I vissa fall skriver respondenterna att de utvecklat ett sexuellt självskadebeteende vilket kort kan beskrivas som att sex verkar ångestreglegerande. Detta tar dock inte ifrån utsatta att det fortfarande är någon eller några som utsätter personen för våld. Termen sexuellt självskadebeteende är idag omdebatterad, men då det är respondenternas egna ord om sina upplevelser och då vi just nu saknar en motsvarande branschgemensam term har vi i denna rapport valt att använda oss av begreppet sexuellt självskadebeteende.

” Jag utvecklade ett sexuellt självskadebeteende där jag utsatte mig för värre situationer, först online som barn och sedan i verkligheten. Som resultat av det utvecklade jag svår dissociation och PTSD, och har i perioder varit svårt suicidal.

Gällande kopplingen mellan sexuellt våld och ätstörningar är forskningen begränsad.<sup>49</sup> Sammantaget indikerar befintlig forskning att det kan finnas två

vägar som sammanflätar sexuellt våld och ätstörningar, den ena kallas kroppsuppfattningsvägen och den andra kallas den psykologiska svårighetsvägen.<sup>50</sup> Kroppsuppfattningsvägen innebär att sexuellt våld kan påverka utvecklingen av en ätstörning genom kroppsmisshälsa, skam, sexualitetsproblematik och rädsla för framtida sexuella trauman.<sup>51</sup> Den psykologiska svårighetsvägen indikerar ett samband mellan ätstörningar och behov av kontroll på grund av den kontrollförlust sexuellt våld kan innebära.<sup>52</sup> Den indikerar även ett samband mellan sexuellt våld och reglering av känslor samt psykisk ohälsa.<sup>53</sup> Att förstå sambandet mellan sexuellt våld och ätstörningar är viktigt, särskilt för de som arbetar med att ge stöd och vård till utsatta för sexuellt våld.<sup>54</sup> Vårdpersonal som arbetar med patienter med ätstörningar ger ett mer effektivt stöd när de kan identifiera och förstå hur oönskade sexuella upplevelser och trauman kan spela en underliggande roll i utvecklingen av en ätstörning.<sup>55</sup>

I enkäten har vi inte explicit frågat om självmordstankar eller självmordsförsök. Trots detta nämner närmare 2% av respondenterna att de övervägt eller gjort självmordsförsök. Kopplingen mellan utsatthet för sexuellt våld och en högre självmordsrisk har påvisats både i svenska och internationella studier. På frågan *Vad känner du när du tänker på övergreppet(n) idag?* svarar en respondent i åldern 13-17 år:

” Jag vill bara dö. Jag vill inte leva längre.

Enkätsvaren påvisar att den psykiska ohälsan sällan är begränsad till tiden omkring övergreppet/övergreppen utan att den även kan påverka respondenterna under lång tid efter. I vissa fall beskriver respondenterna att de fått hjälp att bearbeta sin psykiska ohälsa och

<sup>49</sup> Madowitz, Matheson & Liang (2015)

<sup>50-53</sup> Ibid

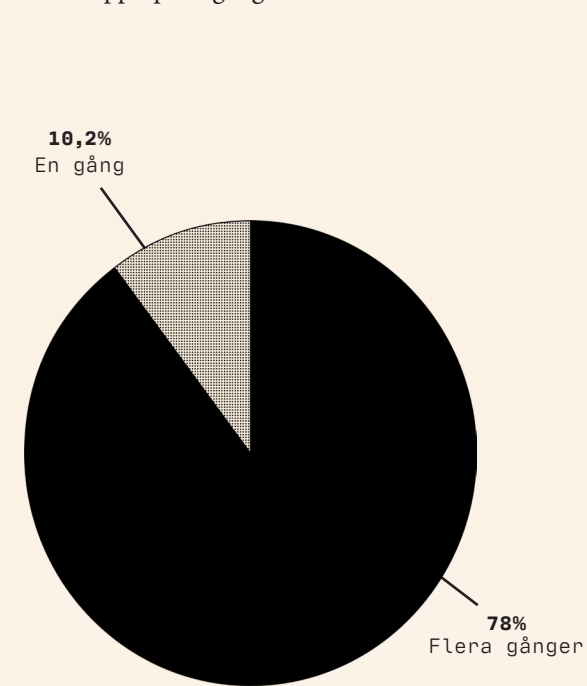
<sup>54</sup> Palumbo (2018)

<sup>55</sup> Ibid

i andra fall att tiden i sig har haft en läkande effekt. De allra flesta beskriver dock hur deras mående och psykiska hälsa påverkat dem under lång tid. I vissa fall har en komplex samsjuklighet uppstått, i andra kan den psykiska ohälsan triggas av olika faktorer som exempelvis ljud, dofter och platser. Vissa respondenter beskriver att de sökt vård för några av sina symptom som uppstått till följd av utsatthet för sexuellt våld online. Få beskriver dock att de har berättat om sin utsatthet. Därför vill vi belysa vikten av att vården ska ha adekvat kunskap för att identifiera och bemöta utsatthet för olika former av sexuellt våld, både offline och online.

### VÅLDET SOM VARDAG

I enkäten ställde vi frågan ifall respondenterna blivit utsatta för sexuellt våld online en eller flera gånger. Svaren visade att cirka 90% av respondenterna blivit utsatta upprepade gånger.



Detta tydliggör det som många respondenter beskriver i fritextsvar: att det sexuella våldet online är vardag.

Detta beror till stor del på att vi är beroende av verktyg som dator och mobil samt att våra sociala liv i hög utsträckning finns online. Appar, dejtingsidor, onlinespel, sociala forum och sociala medier är exempel på funktioner många människor använder och som verkar som arenor för det sexuella våldet. Vardagliga situationer, som att få sms, kan skapa stress, obehag och otrygghet. Ett antal respondenter beskriver det som att våldet följer med en överallt, hela tiden, när det sker online.

” I början kändes det bra, jag kände mig sedd och värdesatt men allt eftersom han krävde mer och mer av mig så blev det ett obehag och otrygghet när jag fick sms.

” Jag tyckte mest det kändes konstigt och var nått jag egentligen inte ville ha eller ville skicka. Men det var jobbigt att man inte kunde gå ifrån situationen eftersom den alltid följde med i fickan.

En respondent påtalar skillnaden i reaktion/förväntad reaktion mellan sexuellt ofredande online jämfört med ofredande offline.

” Det känns som att allt med dickpics och tjat om lättklädda bilder har blivit vardagsmat i många ungdomars liv. Man reagerar knappt när man får en dickpic, men om någon kommit fram visat kuken på stan hade man ju blivit väldigt illa berörd.

Detta kan höra samman med allmänhetens kunskaper om och attityder kring sexuellt våld online jämfört med offline. En central del för att öka allmänhetens

förståelse för våldet online är att tydliggöra att våld som sker online är precis lika verkligt som det våld som sker offline. Sexuellt våld online har, precis som våld offline, allvarliga konsekvenser för utsattas mående och liv.

Processen från hur respondenterna upplevde övergreppen när de skedde och hur de upplever övergreppen idag, i de fall där det gått en tid emellan, är komplex och absolut inte entydig. Flera respondenter identifierar själva den här processen som komplex och motsägelsefull. Vissa av respondenterna som blev utsatta i barndomen och idag är vuxna berättar hur de vid övergreppen såg situationerna som spännande och ibland bekräftande. Ibland upplevde de även ilska, äckel, skam och/eller obehag samtidigt som de upplevde känslor av spänning och bekräftelse. Ibland kom de negativa känslorna i efterhand.

” Jag var väldigt ung, runt 13-14 och lite nyfiken på sex, så på ett sätt kunde det ju vara lite spännande att prata sex med killar, men det övergick ofta till ganska obehagligt eftersom de ofta ville göra väldigt grova saker.

” Ärligt talat så blev det nästan något som ibland fungerade som bekräftelse. I efterhand så inser man ju hur tragiskt det är, men som ung tjej så var oönskade dickpics något typ av bevis över att man inte var fullkomligt ointressant/oattraktiv/etc. Samtidigt så blir man såklart äcklad av tanken.

Andra respondenter beskriver tvärtom, hur de initialt som barn reagerade med äckel och chock men att de nu ”vant sig” eller ”förstått att det är normalt” och därför inte alls reagerar lika starkt nu.

” Första gångerna blev jag illa berörd. Har känt mig utsatt och otrygg. Men tionde eller tjugonde gången var det ingen stor grej längre. Jag har blivit avtrubbad.

En tredje kategori respondenter uppger att de med tiden antingen har läkt/bearbetat/gått vidare från övergreppen som skedde i barndomen eller att de blir arga när de tänker på det. De beskriver också hur de fortfarande känner sorg över det utsatta barnet i dem. Vissa påtalar även stor rädsla över att deras egna barn ska bli utsatta för sexuellt våld online.

” Idag blir jag ledsen och arg över att det hände. Skammen finns inte kvar då jag kommit till en punkt då jag förstått att det inte var mitt fel, och att jag som barn borde ha skyddats.

” Jag är mest arg över att det får fortgå samt orolig över vad mina döttrar kommer råka ut för online.

” Jag blir ledsen för barnet i mig. Och att det inte pratades om det här då, eller att det kan hända, eller vad man ska göra om det sker. Det var så tabu på något sätt, vilket det inte ska vara. Det måste uppmärksammas.

En fjärde kategori respondenter beskriver att när de tänker på sin eller andras utsatthet i barndomen blir de arga medan de tycker att utsatthet som vuxen är något en tyvärr ”behöver förvänta sig”, alltså en avtrubning mot specifikt utsatthet bland vuxna. Att utsatthet mot barn väcker starkare reaktioner och att människor reagerar med högre empati är något som



vi även såg i vår marknadsundersökning (avsnitt 1). I marknadsundersökningen fick respondenterna ta ställning till en våldssituation där den utsatta var 14 år. I denna situation kan vi se en högre benägenhet att svara med alternativ som markerar att handlingen är brottslig och att 14-åringen behöver stöd. Att se barn som mer sårbara och ha instinkter att skydda dem är något som finns i människans, och många djurarters, framhjärna,<sup>56</sup> därför är detta resultat kanske inte så förvånande. Vi vill dock med denna rapport lyfta att även personer som utsätts för våld i vuxen ålder påverkas.

En respondent beskriver skillnader i hur hon reagerade på övergrepp online som ungdom/tonåring och hur hon reagerar i vuxen ålder såhär:

” I vuxen ålder: obehag, äckel, att själv känna sig sexualiserad och objektifierad. Som ungdom/tonåring: blandning av spänning och obehag. Utforskande, ej veta sina rättigheter och vad övergreppen var för något.

Respondenten beskriver olika men tydligt negativa känslor och upplevelser av utsattheten oberoende av ålder.

” I början kom det som en chock, förstod det inte först. Man va rätt så ung i åldern oxå så man förstod inte innebörden med det. Nu när jag är 22 så är det som man får något oönskat minst 2 gånger i månaden. Man mår illa men samtidigt är det så normalt att man kastar det över axeln. Men i efterhand känns det som att jag är problemet. Att jag är äcklig.

Ingen, varken barn eller vuxen, ska bli utsatta för

någon form av sexuellt våld – varken offline eller online. Våldet ska inte vara vardag för någon.

### **BEGRÄNSAT LIVSUTRYMME OCH ANPASSNING**

Respondenterna beskriver att det sexuella våldet online känns svårare att undkomma än sexuellt våld offline. Detta eftersom de, som tidigare nämnt, är beroende av verktyg som dator och mobil samt att deras sociala liv finns online. Som ett resultat av detta beskriver respondenterna hur de på olika sätt anpassar sig för att undvika det sexuella våldet online. Detta skulle kunna förklaras av normaliseringsprocessen, en förklaringsmodell som ofta används för våld i nära relationer.<sup>57</sup> I den här kontexten skulle det frekventa våldet i ett verktyg som respondenterna är beroende av i sin vardag bidra till att respondenterna inte längre ser våldet som avvikande utan som det normala, och för att undvika det behöver de komma på strategier.

” **Jag tänker tyvärr på vad JAG kan göra för att undvika att det händer igen.**

Hur copingstrategier kategoriseras har förändrats över tid och skiljer sig mellan olika forskare. I en studie vid Lunds Universitet delades copingstrategier upp i konfronterande strategier och undvikande strategier.<sup>58</sup> Konfronterande strategier beskrivs i denna

<sup>56</sup> Nilsson (2021)

<sup>57</sup> För mer info om normaliseringsprocessen i våld i nära relationer, se exempelvis: Lundgren (2012), Våldets normalisering och andra våldsförståelser

<sup>58</sup> Smeds (2017)

studie vara lösningsfokuserade.<sup>59</sup> Tidigare forskare har även kopplat viss fientlighet och risktagande till denna kategorisering.<sup>60</sup> Undvikande strategier används för att förneka eller förminska situationen som skapat behovet av coping.<sup>61</sup>

Respondenterna beskriver till viss del konfronterande copingstrategier i enkäten. Exempel på konfronterande strategier är att svara ilsket eller elakt på oönskade dick-pics vilket kan ses förenligt med viss fientlighet och risktagande. De allra flesta respondenter som beskriver copingstrategier har dock använt sig av undvikande strategier. Återkommande i enkätsvaren är att ”inte tänka på det” och att blockera den som utsätter.

En av de mest frekventa copingstrategierna som respondenterna beskriver är att ”skratta bort det”. Det är inte så konstigt eftersom tidigare forskning påvisat att skratt kan vara en av de mest effektiva copingstrategierna.<sup>62</sup> Humor och skratt kan verka distraherande och avleda tankar från det som är svårt.<sup>63</sup> Att majoriteten av respondenterna skriver att de skrattar fast de inte tycker situationerna är roliga förstärker tolkningen av att skrattet är en copingstrategi.

” Jag snackade med min kompis o skrattade även om jag innerst inne kände mig rädd.

Två andra copingstrategier som återkommer i enkäten är dissociation och självskada. Dissociation är en mental process som kan resultera i exempelvis överklighetskänslor, avskärmning från tankar och känslor samt osäkerhet kring ens identitet och upplevelser.<sup>64</sup> Dissociation håller svåra minnen borta och är vanligt förekommande tillsammans med PTSD.<sup>65</sup>

I många fall beskriver respondenterna hur de undviker vissa situationer eller platser för att frångå det sexuella våldet online. Flera respondenter berättar att de inte längre spelar online-spel eftersom de är rädda för att bli utsatta för mer sexuellt våld via gamingsajter och spelappar. Många respondenter förklarar att de inte vill använda dejtingappar för att frångå det sexuella våldet som sker på dessa. I vissa fall har våldet lett till att de inte vill dejta alls, i andra upplever respondenterna detta som begränsande eftersom de vill dejta.

” **Det var en hemsk period i mitt liv och jag vill aldrig lägga till nya människor på Snapchat.**

” Att jag aldrig mer ska involvera mig i en relation eller någon form av onlinedejting.

” Ledsen. Ensam. Önskan om att dejta men kan inte göra något online utan att slippa undan dessa repeterande mönster som var och varannan snubbe uppvisar förr eller senare.

” Att känna sig sexualiserad som barn fick mig att tänka på sex och sexualitet på ett

<sup>59</sup> Ibid

<sup>60</sup> Folkman & Lazarus (1988)

<sup>61</sup> Smeds (2017)

<sup>62</sup> Midgren (2011)

<sup>63</sup> Ibid

<sup>64</sup> Better Health (hämtad 2024); Lundborg & Saxena (2023)

<sup>65</sup> Lundborg & Saxena (2023)

väldigt ohälsosamt och krävande sätt. Mådde inte bra av att känna att sexuella saker är något som är påtvingat.

” Osäkerhet över min sexualitet och annat generellt. Även svårt att sätta gränser och säga nej. Vågar aldrig visa mig lättklädd längre på bilder, till exempel kjol/magtröja.

Flera respondenter berättar hur sexuellt våld online påverkat skolgången. De beskriver bland annat rädsla i skolan, ovilja att gå till skolan och att skolan gick dåligt till följd av övergreppen.

” Jag var utsatt på nätet av hundratals män under en lång tid, jag levde i total stress och rädsla hela dagarna. Då jag blev som en sexslav online till män, som hela tiden krävde nya saker av mig och dem gick över alla min gränser tills jag inte hade kvar några. Skolan gick dåligt, jag tappade mensens av stress, kunde inte sova längre, var rädd konstant...

” Jag tyckte att det var obehagligt, speciellt eftersom jag träffade honom i skolan varje dag. Han skickade nakenbilder till mig, och pressade mig till att skicka tillbaka. Han skrev även obehagliga meddelanden som fick mig att känna mig osäker i skolan. Jag visste att det var fel, och hade en dålig magkänsla om det. När jag fick reda på att han visat bilderna för sina kompisar ville jag bara gräva ner mig. Varje dag, varje lektion i 3 års tid kände jag mig utstirrad. Det kändes hopplöst och

jag visste inte vad jag skulle göra. Det verkade som att alla runtomkring mig upplevde samma sak så jag stod bara ut och antog att det var normalt.

Några respondenter reflekterar över att deras anpassningsförsök inte haft önskad effekt. Att hur de än försökt undvika våldet så har det hänt ändå. Detta förstärker bilden av att sexuellt våld online är ett enormt utbrett problem. Ansvar för att inte bli utsatt för våld ska inte ligga hos de som utsätts. Samhället måste finna lösningar som motverkar, begränsar och slutligen helt bekämpar alla former av sexuellt våld.

” Jag känner sorg över att oavsett hur mycket jag anpassat vardagen/livet för att slippa övergrepp online så lyckades jag inte skydda mig själv.

Detta indikerar att den victim-blaming som sker i större utsträckning i fall om sexuellt våld online internaliseras av utsatta. Det vill säga att utsatta i högre utsträckning skuldbelägger sig själva.

#### **SVÅRT ATT IDENTIFIERA HÄNDELSER ONLINE SOM VÅLD, SÄRSKILT NÄR DET SKER I ENS RELATION**

I avsnitt 1 (*Allmänhetens kunskap om- och attityder kring sexuellt våld online*) kunde vi se att det var svårare för respondenterna i marknadsundersökningen att identifiera sexuellt våld online som just våld. Detta kan vi också se i enkätsvaren.

” Fattade inte att det var ett sexuellt övergrepp. Jag bara tog bort dick picsen och

blockade personerna. Men upplevde givetvis obehag och som ett oönskat intrång på mitt liv.

” Det är först nu, flera år senare som jag fattade att det var ett övergrepp. Då trodde jag att det var så det funkade, att jag på något sätt bara var glad att någon ”ville ha mig”.

” Jag har aldrig tänkt på det förens nu när jag såg att det fanns med i listan över sexuella övergrepp online att få betalt för bilder/filmer.

En särskilt försvårande omständighet, som flera respondenter beskriver, är när den som utsätts är någon som de är eller har varit i relation med.

” Jag förstod inte vid tillfället att det var ett övergrepp. Det var en pojkvän som utsatte mig och det var vårt sexliv (min introduktion till sex) bestod av övergrepp, tvång och press. Jag vet att jag inte tyckte om det. Ville helst att det skulle gå över. Gillade inte den sidan av relationen.

” Det var främst av min dåvarande pojkvän, som också var min första partner någonsin, så tänkte nog att det var en del av att vara i en relation med någon, även om jag inte gillade det som hände.

Just utsatthet för sexuellt våld i unga relationer behandlas i avhandlingen ”Youth Intimate Partner Violence in Sweden: Prevalence and Young People’s Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships.” Avhandlingen visar att unga i viss utsträckning saknar referensramar från andra relationer vilket i kombination med samhälleliga normer påverkar deras syn på- och möjlighet att identifiera sexuellt våld.<sup>66</sup>

Sexuellt våld förekommer dock även i relationer där parterna är äldre och i relationer som inte följer samhällets normer. Faktorer som kan ha betydelse för svårigheter att identifiera sexuellt våld i nära relation är:

- Normalisering av våldet
- Förekomst av andra våldsformer, exempelvis psykiskt och emotionellt våld
- Förväntningar/normer kring sex och intimitet i en parrelation
- Yttre omständigheter som skapar anpassning, exempelvis ekonomi och gemensamma barn

En respondent påtalar hur det har känts särskilt svårt att hantera skuld- och skamkänslor just eftersom våldet skett online. Skuld- och skamkänslor hör ihop med möjligheten att identifiera det sexuella våldet som just våld.

” Komplicerat... jag var väldigt ung första gången man förstår nog inte riktigt vad och vem som gjort fel o klandrar sig själv mycket, speciellt eftersom det sker över internet.

Detta skulle kunna höra samman med föreställningar om att det är enklare att skydda sig mot våldsutsatthet online. Våldet online är ju dock, som tidigare påtalat, konstant närvarande. Sexuellt våld online påverkar den enskildes liv och mående och det innefattar inte sällan hot om mer våld. Digitalisering kan även användas för att exempelvis spåra den utsatta och/eller ta sig in i deras privata sfär, såsom vårdjournaler och banktjänster – något som ger förövaren makt och kontroll vilket försvårar för den utsatta att ta sig ifrån våldet.

Om det sexuella våldet sker i en nära relation kan det även finnas ambivalenta känslor som gör det svårt att ta sig ifrån våldet, exempelvis kan traumaband skapas. Kortfattat kan traumaband beskrivas som ett djupt, emotionellt band mellan den utsatta och personen som skadar hen.<sup>67</sup> Traumaband formas

<sup>66</sup> Korkmaz (2021)

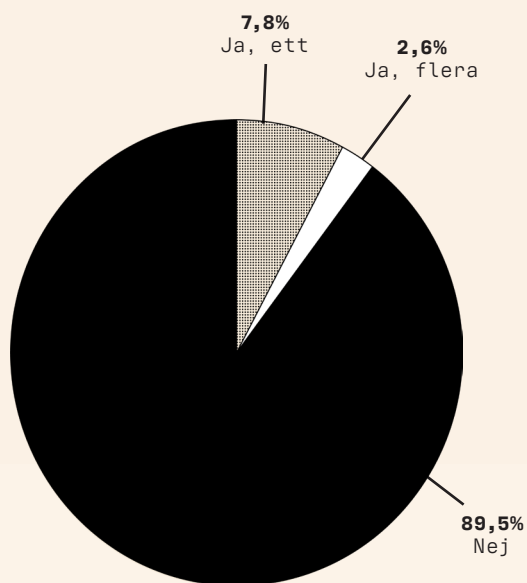
<sup>67</sup> Healthline.com (2023)

vanligtvis genom en våldscykel och vilar på en maktobalans mellan parterna.<sup>68</sup> Oavsett om våldet sker i nära relation eller inte är det inte så enkelt som att bara blockera, stänga av eller logga ut.

#### **VARFÖR POLISANMÅLS INTE SEXUALBROTT ONLINE?**

Få respondenter har anmält sexualbrott online, trots att de identifierat att de blivit utsatta för sexuellt våld online när de svarade på enkäten.

På frågan ”Har du polisanmält ett eller flera sexuella övergrepp som skett online?” svarade respondenterna:



När en respondent svarat nej på frågan om polisanmälan fick de uppföljningsfrågan ”Hur kommer det sig att du inte polisanmält?”

De mest vanligt förekommande anledningar till varför respondenterna inte polisanmält är:

- Inte vetat om/förstått att det varit brottsligt
- Känsla av att det inte är lönt/inte kommer leda någonvart
- Känsla av att det är något vanligt/normalt
- Inte känts tillräckligt allvarligt
- Skuld- och skamkänslor
- Rädsla för konsekvenser
- Rädsla för att inte bli trodd
- Upplevelse av att inte ha bevis
- Upplevelse av att ”ta” av polisens resurser

” En del av det visste jag inte var olagligt (främst oönskade dickpics). De större händelserna skulle innebära att jag var tvungen att berätta vad JAG hade gjort och det gick inte. Det var så enormt mycket skamkänslor kring det hela. Dessutom vet jag inte om jag uppfattade allt som faktiska övergrepp, tror inte jag förstod riktigt hur allvarligt det var förrän i efterhand.

” Första och enda tanken är att JAG är löjlig och överreagerar över de oönskade dickpicksen och kommentarerna.

” Har inte ansett att det var illa nog. Dels för att de inte skulle göra något åt det, det blir bara mer kränkande då, men också för att inte ta upp tid för andra, som kanske behöver polisens tid mer än mig.

” Kunde jag det? är mitt svar.

De respondenter som svarade att de har anmält ett eller flera sexualbrott online fick frågan om deras upplevelse av att ha polisanmält. Här skiljer sig svaren åt men gemensamt är att respondenterna upplevt det som ”jobbigt”, ”läskigt” och ”utlämnande”. En del respondenter är positiva till polisens bemötande och hantering av deras fall.

<sup>68</sup> Ibid

” Jag var rädd att inte bli tagen på allvar men polisen har verkligen gjort allt i sin makt och mina anmälningar ledde till fängelsevistelse för gärningsmannen i fråga.

” Väckande utlämnande. Detaljer som jag har svårt att berätta för min terapeut var jag tvungen att prata om. Polisen bemötte mig bra, raka frågor och utan värdering av svaren jag gav.

Bemötande och upplevelser som beskrivits ovan är såsom kontakten med polisen bör se ut. Tyvärr uppger en majoritet av respondenterna att kontakten med polisen har varit negativ. Generella teman kring upplevelser av polisanmälan är att inte bli tagen på allvar och att redan i första kontakten få höra att anmälingen inte kommer att leda någonstans. Detta är konkreta saker polisen kan arbeta med och åtgärda. Alla poliser bör få utbildning i hur de ska bemöta utsatta för sexuellt våld så att de alltid tar brotten på allvar och alltid förmedlar den känslan till den utsatta. Att inte i en initial kontakt uppge att anmälingen inte kommer att leda någonstans bör vara grundläggande bemötandekunskap.

” Han som tog mitt samtal brydde sig inte alls om att de spred mina bilder efter att dom utpressat mig, undersökningen lades ner helt och han lyssnade inte för fem öre på

vad jag sa och kunde verkligen inte bry sig mindre om barnporren som spreds runt och fick vuxna män att kontakta mig efter mer bilder.

” Det var jobbigt och det kändes inte som att det togs på allvar. Jag var bara 15 och jag kände ingen värme eller empati alls från polisen. Utredningen las ner snabbt eftersom det skulle krävas mer arbete än vad de ansåg brottet vara värt.

Återkommande i enkätsvaren är att rättsprocessen har tagit lång tid vilket upplevts som påfrestande, oavsett om anmälan lett till åtal eller inte.

” Jobbigt, blev initialt tagen på allvar. Brottsrubricerades som olaga förföljelse. Behövde göra minst 4 tilläggsanmälningar varje gång personen i fråga hörde av sig. 8 månader senare hade polis fortfarande inte förhört personen i fråga. Det ringde då en kvinnlig polis...på min födelsedag och sa att det var bra att personen i fråga inte hört av sig något mer. Dagen efter lades anmälan ner.

” Det blev ytterligare traumatiserande. Allt tog så lång tid, det kändes ovärdigt och när domen kom så insåg jag att även om han får betala böter så läker inte mina skador.

”

Det skedde av min dåvarande partner vilket bidrog till en känsla av skam och skyldighet. Uttryckte tydligt att jag inte är bekräm med att skicka nakenbilder. Han tjatade och tjatade och kände mig skyldig och pressad till att göra det vilket slutade med att jag gjorde det

”

- respondent i enkätundersökningen

# Förbättringsförslag

Utifrån marknadsundersökningens och enkätens resultat vill vi presentera en rad förbättringsförslag som vi tror skulle ha positiv påverkan på problematiken sexuellt våld online. Dessa förbättringsförslag kan kategoriseras enligt följande:

- Kunskapshöjande och attitydförändrande insatser riktade till allmänheten
- Kunskapshöjande arbete inom rättsväsende
- Stärkt sexualbrottlagstiftning
- Vårdens möjligheter att identifiera och bemöta sexuellt våld

## I. Kunskapshöjande och attitydförändrande insatser riktade till allmänheten

Eftersom vi kunnat påvisa en allmän kunskapsbrist och signifikanta skillnader gällande sexuellt våld online jämfört med sexuellt våld offline ser vi ett behov av en allmän kunskapshöjning och attitydförändring.

Att utsatta inte vet eller förstår att sexuellt våld online är brottsligt, så som syns i både avsnitt 1 och 2 i rapportens resultat, är givetvis en försvårande omständighet för att anmäla. Här tror vi att polisen kan påverka allmänheten. Exempelvis kan polisen ha fler riktade kampanjer för att informera om sexualbrott online, likt ”Är det delbart? – om att ta, ha och dela nakenbilder.”<sup>69</sup> Även skolan ser vi som en instans som kan ha positiv påverkan genom att i högre utsträckning ha adekvat undervisning kopplat till sexuellt våld online. Skolan borde på så vis kunna påverka medvetenhet hos barn och unga kring vad som är sexualbrott online.

För att kunna bemöta och utbilda i frågor kopplade till utsatthet online behöver skolan, likt barns anhöriga, förstå barns användning av internet och digitala

plattformar. Skolpersonal behöver ha verktyg för att identifiera och bemöta utsatthet för alla former av sexuellt våld. De behöver också ha ett nära samarbete med socialtjänst dit de har anmälningskyldighet vid misstanke om att barn far illa, både för att skapa trygghet hos skolpersonal och för att det ska bli så bra som möjligt för det utsatta barnet.

Vidare behöver företag, organisationer och föreningar av olika karaktär ta ansvar att utbilda sig i frågor som rör sexuellt våld. Detta kan göras exempelvis genom att bjuda in expertorganisationer från civilsamhället för föreläsningar om ämnet.

Kunskap och attityder kring sexuellt våld online är även något som plattformarna där våldet sker bör ha högt prioriterat. När plattformarna utvecklar sina tjänster och skapar säkerhetstjänster behöver utsattheten vara en central fråga. Det bör finnas policys om att motverka utsatthet online på den egna plattformen. Det finns idag lagförslag på EU-nivå om hur plattformar bör motverka utsatthet online (Child Sexual Abuse Regulation/CSAM). Förslaget som EU-kommissionen gav den 11 maj 2022 skulle innebära en skyldighet för digitala plattformar att göra en riskbedömning för att avgöra risken att deras tjänster missbrukas för spridning av känt och okänt övergreppsmaterial samt grooming. Det skulle ställa krav på plattformarna att vidta åtgärder för att

<sup>69</sup> För mer info, se: <https://polismuseet.se/skola/Utbildningsmaterial/ar-det-delbart/>



minska dessa risker. Lagförslaget skulle även innebära att en ny EU-myndighet bildas (EU:s Centrum för att förebygga och bekämpa sexuella övergrepp mot barn)<sup>79</sup> som skulle ha en central roll i arbetet mot sexuellt våld mot barn på nätet. Sammanfattningsvis kan CSAM, om det går genom, stärka skyddet för barn och ställa högre lagstadgade krav på plattformarna. Därför hoppas Storasyster på att lagförslaget röstas igenom.

## 2. Kunskapshöjande arbete inom rättsväsende

Som presenterat i avsnitt 2 *Tankar, känslor och mående kopplat till sexuella övergrepp online* är det få som anmäler sexualbrott online. Anledningarna till varför respondenterna inte anmält ger indikationer på vad som behövs för att fler ska anmäla sexualbrott online, och sexualbrott generellt. De som anmäler har dessutom en övervägande negativ upplevelse, något som ger insikter kring vad som behöver förändras inom rättsväsendet.

Många respondenter lyfte att de inte blivit tagna på allvar när de polisanmält, att deras utsatthet inte prioriterats och att handläggningstiderna har varit långa. Polisen som myndighet måste få resurser och direktiv från politiskt håll om att prioritera alla former av sexualbrott. De bör bedriva högkvalitativa och effektiva utredningar genom att använda de metoder och verktyg som framtagits kring sexualbrott. Förändringen måste ske på strukturell nivå och Storasyster förespråkar att polisen ska ha särskilda sexualbrottsgrupper i varje region.

Rädslan för att inte bli trodd som respondenterna beskrivit och upplevelsen av att inte ha bevis ser vi

sammanhörande med dels allmänna attityder kring sexuellt våld, dels utfall och uttalanden från rättsväsendet. Polisen måste bli bättre på att möta våldsutsatta målsäganden så att de känner sig hörda och trodda. Vi ser att polismyndigheten har möjlighet att vara en positiv kraft för att minska det sexuella våldet i samhället. Polisen behöver dock stöd och resurser för att möta allmänhetens behov.

Rättsväsendet behöver utbildning för att förstå det sexuella våldets mekanismer och för att få möjlighet att tillämpa den lagstiftning som finns. Fall som den så kallade Snippadomen, där rättsväsendet brustit i flera led, riskerar att verka avskräckande och kan leda till att färre fall anmäls.

Snippadomen var en dom som meddelades i Hovrätten för Västra Sverige den 23 februari 2023. En man som i tingsrätten blivit dömd för två fall av våldtäkt mot barn friades i hovrätten vilket skapade starka reaktioner hos allmänheten. Domen gav upphov till en debatt som online gick under #jagvetvadensnippaår, då hovrätten i sitt domslut uttryckt osäkerhet kring vilken del av sitt könsorgan flickan i fallet menat när hon sa ordet ”snippa”.

Gällande rädsla för konsekvenser av att anmäla behöver flera samhällsinstanser ta ansvar. Samhället behöver erbjuda våldsutsatta adekvat skydd mot vidare våld när de vågar, vill och kan berätta. Ett steg för detta kan vara ett tätare samarbete mellan polis, vårdinstanser och socialtjänst.

<sup>79</sup> Council of Europe (2022)

### 3. Stärkt sexualbrottlagstiftning

Storasyster ser det som absolut nödvändigt att sexualbrottlagstiftningen ska kunna tillämpas på alla former av sexualbrott, såväl offline som online. Som nämnt i rapportens bakgrund finns lagförslag som ytterligare stärker lagstiftningen och som vi ser positivt på. Det är viktigt att domstolarna får tydliga direktiv och praxis kring hur lagstiftningen kan tillämpas på sexualbrott online så att fler utsatta kan få juridisk upprättelse.

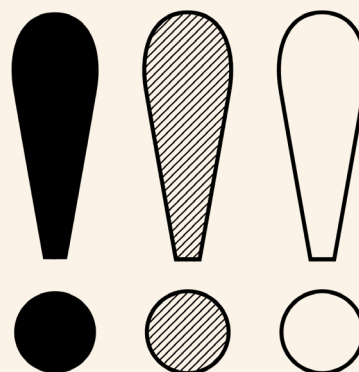
En starkare sexualbrottlagstiftning som tydligt innefattar sexualbrott online har även ett signalvärde om att denna typ av brott är allvarliga – något som vi tror bland annat kan ha positiv påverkan på allmänhetens attityder gällande sexuellt våld online.

En möjlig insats skulle kunna vara ett nationellt utbildningsprogram inom våldsutsatthet för vårdpersonal. En annan insats vore att förbättra högskolornas möjlighet att utbilda läkar- och sjuksköterskestudenter i det nya examensmålet som rör våld samt utöka målet att även innefatta undersköterskor.

Storasyster vill även se nationella och regionala vårdprogram som inkluderar sexuellt våld online. Idag har Socialstyrelsen bindande regler i en nationell skrift kring våld i nära relation (Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relation)<sup>71</sup> vilket vi tycker är bra. Dessa föreskrifter och råd ökar chanserna för vården att upptäcka och agera vid våld i nära relation. Däremot fattas det gemensamma föreskrifter, riktlinjer och strategier kopplat till våldsutsatthet som inte sker i en nära relation. I en sådan skrift skulle även riktlinjer kring sexuellt våld online kunna inkluderas.

### 4. Vårdens möjligheter att identifiera och bemöta utsatthet för sexuellt våld

I avsnitt 2 *Tankar, känslor och mående kopplat till sexuella övergrepp online* kunde vi se att sexuellt våld online har tydliga och ibland långtgående påverkan på respondenternas mående. En del hade sökt vård för de symptom som utvecklats på grund av utsattheten. Därför ser Storasyster det som viktigt att vården får förutsättningar att identifiera och bemöta utsatthet för alla former av sexuellt våld – de kommer ofta omedvetet i kontakt med vår målgrupp.



<sup>71</sup> Se Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd här: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2022-6-7967.pdf>

”

Blev åck.lad. Kändes som att någon gjorde intrång på mitt safe space.

”

- respondent i enkätundersökningen

# Referenser

- Adolfsson (2018). Blaming victims of rape : studies on rape myths and beliefs about rape. Göteborgs universitet. Samhällsvetenskapliga fakulteten. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/57769>
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Better Health (hämtad 2/4-2024). Dissociation and dissociative disorders. <https://www.better-health.vic.gov.au/health/conditionsandtreatments/dissociation-and-dissociative-disorders>
- BRIS (2020). Hållbara liv - om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar. [https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2020/bris\\_arsrapport2019.pdf](https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris-rapport-2020/bris_arsrapport2019.pdf)
- Brottsförebyggande rådet/BRÅ (2023). Nationella Trygghetsundersökningen. <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>
- Brottsförebyggande rådet/BRÅ (2024). Anmälda brott. Slutlig statistik.. [https://bra.se/download/18.3d22500318e5f70da2846d9/1711454523087/Statistikrapport\\_anmalda\\_2023.pdf](https://bra.se/download/18.3d22500318e5f70da2846d9/1711454523087/Statistikrapport_anmalda_2023.pdf)
- Brottsförebyggande rådet/BRÅ (2023). Gärningspersonens kön, ålder och relation till den utsatta vid misshandel, hot, sexualbrott och personrån. [https://bra.se/download/18.dc39c22188bd8d-fed56408d/1692688512728/2023\\_Garningspersonens\\_kon\\_alder\\_och\\_relation\\_till\\_den\\_utsatta.pdf](https://bra.se/download/18.dc39c22188bd8d-fed56408d/1692688512728/2023_Garningspersonens_kon_alder_och_relation_till_den_utsatta.pdf)
- Brottsförebyggande rådet/BRÅ (2024). <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index>
- Council of Europe (2022). European Commission: Regulation Proposal on Child Sexual Abuse Material (CSAM). <https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/-/european-commission-regulation-proposal-on-csam>
- Dagens Nyheter (DN) (2024). AI-genererade porrfilmer och bilder kriminaliseras i Storbritannien. Publicerad 2024-04-16. <https://www.dn.se/varlden/ai-genererade-porrfilmer-och-bilder-kriminaliseras-i-storbritannien/>
- Donevan, M., Jonsson, L., & Svedin, C. G. (2023). Osynliga brottsoffer : Intervjustudie bland personer som blivit filmade eller fotograferade för pornografiproduktion.
- European Institute for Gender Equality/EIGE. Costs of gender-based violence in the European Union. Hämtad 2024-01-05. [https://eige.europa.eu/gender-based-violence/costs-of-gender-based-violence?language\\_content\\_entity=en](https://eige.europa.eu/gender-based-violence/costs-of-gender-based-violence?language_content_entity=en)
- Folkman, S. & Lazarus R. (1988). *Ways of Coping Questionnaire*. (Manual). Palo Alto: Mind Garden.
- Folkhälsomyndigheten (uppdaterad 2024). Skillnaden mellan självkänsla och självförtroende. <https://dinpsykiskahalsa.se/artiklar/vad-paverkar-var-psykiska-halsa/att-tro-pa-sig-sjalv-och-sin-formaga/>
- Helathline.com (2023). How to Recognize and Break Traumatic Bonds. <https://www.healthline.com/health/mental-health/trauma-bonding>
- Joleby, Jonsson, Landström & Lunde. (2020), "All of Me Is Completely Different": Experiences and Consequences Among Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse. *Psychol*, 07 December 2020 Sec. *Forensic and Legal Psychology* Volume 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.606218>  
<https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2020.606218/full>
- Jonsson & Svedin. (2017). Fördjupningsrapport Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet. <https://allmannabarnhuset.se/product/fordjupningsrapport-barn-utsatta-for-sexuella-overgrepp-pa-natet/>

Jämställdhetsmyndigheten. VAD SÄGER LAGEN OM SEXUELLA TRAKASSERIER? Hämtad 2024-02-14. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/sexuella-trakasserier/vad-sager-lagen-om-sexuella-trakasserier/>

Killeen, R., McAlinden, A.-M., & Dowds, E. (2022). Sexual Violence in the Digital Age: Replicating and Augmenting Harm, Victimhood and Blame. *Social & Legal Studies*, 31(6), 871-892. <https://doi.org/10.1177/09646639221086592>

Korkmaz, S. (2021). Youth Intimate Partner Violence in Sweden: Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships. (PhD dissertation, Department of Social Work, Stockholm University). <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-191468>

Lundborg, E & Saxena, F (senast granskad 2023). Dissociation. <https://doktor.se/fakta-rad/psy-kisk-halsa/dissociation>

Lundgren, E (2012). Våldets normalisering och andra våldsförståelser. ROKS.

Lundgren, V., Pettersson, L. & Tiby, E. (2003) Gäst hos verkligheten, eller skapare av dem? Om kriminologiska maskulinitetsperspektiv i empiriska verkligheter. I: Lander, I., Pettersson, T. & Tiby, E. Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Malmö: Studentlitteratur, ss. 71 - 105

Långbro sjukhusmuseum. Från hospital till psykiatri. Hämtad 20/3-2024. [https://langbrosjukhus.se/fran-hospital-till-psykiatrireform/#toc\\_Psykiatrin\\_reformeras](https://langbrosjukhus.se/fran-hospital-till-psykiatrireform/#toc_Psykiatrin_reformeras)

Madowitz J, Matheson BE, Liang J. The relationship between eating disorders and sexual trauma. *Eat Weight Disord*. 2015 Sep;20(3):281-93. doi: 10.1007/s40519-015-0195-y. Epub 2015 May 15. PMID: 25976911.

Martin, J. (2016). Child Sexual Abuse Images Online: Implications for Social Work Training and Practice. *British Journal of Social Work*. 46, s.372- 388

Midgren, K (2011). Skratt är den bästa medicinen. URL: <http://hdl.handle.net/2077/28024>

Nationellt centrum för kvinnofrid/NCK (2021). Information om publikationen: Blaming victims of rape : studies on rape myths and beliefs about rape. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/sok-resultat-kunskapsbanken/?id=1779&librisId=fpszqwrbcjdxdlw3&swepubId=oai:gup.ub.gu.se/274596>

Nationellt centrum för kvinnofrid/NCK. Medicinska och psykosociala konsekvenser av våld. Hämtad 2024-04-08. <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/medicinska-och-psykosociala-konsekvenser-av-vald-i-nara-relationer/>

Nilsson, A. & Martinsson, J. (2012). Attityder till miljöfrågor: utveckling, betydelse och förklaringar. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, J (2021). Svenska Dagbladet. Föräldrastinkten sitter i framhjärnan. <https://www.svd.se/a/41Mw5V/foraldrainstinkten-sitter-i-framhjarnan>

Nylander, L (2020), för Forskning.se. Vuxnas näthat göder mobbarna i skolan. <https://www.forskning.se/2020/11/24/vuxnas-nathat-goder-mobbarna-i-skolan/>

Ombudsmannen mot kommersiell sexuell exploatering av barn, OKSE. (2022). Alla tittade men ingen såg. Tillgänglig: OKSE-Rapport-A5-webb.pdf

Palumbo, L (2018). The Connection Between Eating Disorders and Sexual Violence. National Sexual Violence Resource Center (NSVRC) <https://www.nsvrc.org/blogs/connection-between-eating-disorders-and-sexual-violence>

Regeringskansliet (2023). SOU 2023:80, Ett starkare straffrättsligt skydd - mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/11/sou-202380/>

Ryan, W. (1971) Blaming the victim. New York: Pantheon Books

Smeds, T (2017). Copingstrategi kopplad till ökad risk för suicid. <https://www.vetenskaphalsa.se/copingstrategi-kopplad-till-okad-risk-for-suicid/>

Sjukvårdsupplysningen 1177.se (2023). Att skada sig själv. <https://www.1177.se/Sormland/sjukdomar--besvar/psykiska-sjukdomar-och-besvar/att-skada-sig-sjalv/att-skada-sig-sjalv/>

Storasyster (2020). Storasysterrapporten Fokus: Psykisk ohälsa. <http://storasyster.org/wp-content/uploads/2020/10/Storasysterrapporten-2020.pdf>

Svenskarna och internet (2022), Fem gånger fler män än kvinnor positiva till porr på nätet. <https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2021/natdejting-och-natporr/fem-ganger-fler-man-an-kvinnor-positiva-till-porr-pa-natet/>

Storasyster (2023). Tips till dig som förälder till en tonåring som utsatts för sexuella övergrepp. <https://storasyster.org/wp-content/uploads/2023/10/Foraldratips1-Storasyster.pdf>

Storasyster (hämtad 10/4-2024). Skam och skuld kopplat till sex. <https://storasyster.org/skam-och-skuld-kopplat-till-sex/>

Sugiura, L., Smith, A. (2020). Victim Blaming, Responsibilization and Resilience in Online Sexual Abuse and Harassment. In: Tapley, J., Davies, P. (eds) Victimology. Palgrave Macmillan, Cham. [https://doi.org/10.1007/978-3-030-42288-2\\_3](https://doi.org/10.1007/978-3-030-42288-2_3)

Sveriges riksdag (2023). Motion 2023/24:2509. Stoppande av deepfakeporr. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/stoppande-av-deepfakeporr\\_hb022509/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/stoppande-av-deepfakeporr_hb022509/)

Sveriges riksdag (2024). Betänkande 2023/24:JU20. Straffrättsliga frågor. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/straffrattsliga-fragor\\_hb01ju20/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/straffrattsliga-fragor_hb01ju20/)

Tikkanen, Abelsson, Forsberg (2011), Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga. Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete. <https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/25017/?sequence=2>



